

Masarykova univerzita
Filosofická fakulta

Ústav jazykovědy a baltistiky

Bakalářská diplomová práce

2008

Lucie Kroupová

**Masarykova univerzita
Filosofická fakulta**

Ústav jazykovědy a baltistiky

Obecná jazykověda

Profesor Bedřich Hrozný

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: **prof. RNDr. Václav Blažek, CSc.**

2008

Lucie Kroupová

Prohlašuji, že svou bakalářskou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s využitím níže uvedených pramenů a literatury.

Lucie Kroupová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat prof. RNDr. Václavu Blažkovi, CSc. za odborné vedení práce a podnětné rady, které mi během zpracování práce poskytoval.

Obsah

1. Úvod	6
2. Bedřich Hrozný	7
2.1. Ranné mládí v Lysé nad Labem	7
2.2. Studijní léta – Akademické gymnázium	7
2.3. Gymnázium v Kolíně	7
2.4. Vídeňské studium	7
2.5. Berlín, Londýn – studijní pobyt	8
2.6. Vídeň – univerzitním knihovníkem	8
2.7. Hrozný a Chetitě	9
2.8. Neznámí jazyk a jeho rozluštění	9
2.9. světová válka a nezadržitelné bádání	9
2.10. Pražská univerzita	10
2.11. Cesty do zemí Předního východu	10
2.11.1. Sýrie	10
2.11.2. Turecko	10
2.11.3. Druhá výprava do Turecka	11
2.12. Zpátky v Praze	12
2.13. Hieroglyfické písmo	12
2.14. Konec se studii chetitologickými	13
2.15. Cesta do Sovětského svazu	14
2.16. Období II. světové války	15
2.17. Omyly v životě Bedřicha Hrozného	15
2.18. Čtyřicátá a padesátá léta dvacátého století	16
2.19. Hrozného zahraniční tituly a členství	17
3. Bibliografie	18
3.1. Mezopotámie a Egypt	18
3.2. Klínopisné texty z Taanneku	19
3.3. Klínopisná chetitština	20
3.4. Hieroglyfická „chetitština“	21
3.5. První československá výprava do Orientu	22
3.6. Přední Asie – starověká Indie a Kréta	23
3.7. Zápisy z konferencí, přednášek, ze školy a další	24

3.8. Hrozný a kolektiv, redakce a publikace	26
4. Chetitština a luvijština	27
4.1. Rozluštění klínopisné chetitštiny	27
4.2. Hieroglyfické písmo.....	27
4.3. Luvijština	28
4.4. Hieroglyfická luvijština	29
4.4.1. Historie rozluštění	29
4.4.2. Hieroglyfické nápisy a způsob psaní.....	29
4.4.3. Znaky	30
4.5. Text: Karkamiš A4d	31
4.5.1. Dnešní čtení.....	32
4.5.2. Čtení podle B. Hrozného	34
5. Závěr	35
6. Prameny a použitá literatura	36
7. Příloha I	37
8. Příloha II	39
9. Příloha III.....	41

1. Úvod

Jean-François Champollion a Rosettská deska, tyto dva pojmy obvykle stačí k tomu, aby se většině z nás vybavil Egypt a hieroglyfy. Jsou vryty hluboko do podvědomí spolu se jmény T. A. Edisona, A. Fleminga, A. Einsteina, I. P. Pavlova, Z. Freuda a dalších. Rozluštění egyptských hieroglyfických nápisů se tímto ocitá vedle vynálezu žárovky, teorie relativity, objevení penicilínu, teorie psychoanalýzy a vedle mnoha jiných vynálezů, objevů a teorií z různé doby, různých zemí a především z různých vědeckých oblastí.

Tato práce není o Champollionovi, Edisonovi, Freudovi či Flemingovi, je o významném českém orientalistovi, o profesoru Bedřichu Hrozném, který si kdysi vysloužil přezdívku „český Champollion“ a který si právem zaslouží své místo po boku těchto významných osobností.

Hrozný sice nebyl zázračné dítě jako Champollion, který v pěti letech uměl číst a psát a v osmnácti ovládal nespočet jazyků. Ale svou pílí, odhodlaností a zápalem se mu vyrovnal v mnoha ohledech. Díky nim rozluštil pradávnu řeč Chetitů. Nezůstal však zaslepen jen tímto úspěchem, pokoušel se také o rozluštění hieroglyfické „chetitštiny“, proto-indického písma a starých krétských nápisů. Ani jeho vědecká činnost se neobešla bez omylů, ale ty nikdy nemohou snížit jeho přínos do české i světové orientalistiky.

První část této práce je věnována podrobnému životopisu Bedřicha Hrozného. Jeho dlouhé cestě z malého města, z Lysé nad Labem, k branám Turecka, kde prováděl své archeologické výkopy, a dále až na rektorát Univerzity Karlovy. Hrozný nebyl jen jazykovědec a výborný orientalista, ale i zdatný archeolog, kterého už od dětství přitahovala kultura a dějiny Předního Orientu.

V následujícím oddílu je sesbírána, sepsána a roztríděna jeho bibliografie. Hrozný se rád podělil o své objevy se zbytkem světa. Zastával názor, že vědec, který nepublikuje, jako by nežil. Za celý svůj život uveřejnil přes dvě stě titulů, poskytoval rozhovory a svými články přispíval do mnohých časopisů a novin.

V závěru práce je předložen Hrozného postup při luštění klínových a hieroglyfických textů a malá ukázka hieroglyfické luvijštiny, o které se Hrozný domníval, že je jazykem Chetitů. Je zde popsáno její zařazení do indoevropské jazykové rodiny, jak se pokročovalo v dalším luštění, nástin způsobu psaní a rozdělení jednotlivých znaků. Poté následuje ukázka textu, Karkamiš A4d, překlad a transliterace podle Hrozného ve srovnání s překladem a transliterací z učebnice luvijštiny od A. Payneho.

2. Bedřich Hrozný

Profesor Bedřich Hrozný se narodil 6. května 1879 v Lysé nad Labem, v rodině evangelického faráře. Jeho otec pocházel ze starého selského rodu z Vosečka, matka Anna (rozená Šimáčková) byla dcerou obchodníka z Nymburka.

2.1. Ranné mládí v Lysé nad Labem

Jeho otec byl vážný, rázný a přísný, požadoval disciplínu a vše mělo mít svůj řád, zatímco matka byla pravým opakem, věčně optimistická s velkou dávkou fantazie a s chutí do života. Hrozný měl v sobě od každého něco. Jejich život na faře v Lysé byl „*naprosto vzorný a harmonický, bez jediného stínu. Hlavní zábavou byly rodinné výlety na památná místa českých bratří*“, vzpomínal B. Hrozný. (Zamarovský, V.: 2006, 49) Jejich rodina byla celkem početná. Hrozný pocházel z pěti dětí, z nichž byl nejstarší. Jako malé dítě nevynikal nějakým zvláštním nadáním pro jazyk, jako Champolion či Grotefend, kteří jsou známí tím, že se již v ranném věku naučili číst a luštit rozmanité rébusy. Byl zkrátka normální kluk s obyčejnými zájmy, stejný jako jeho vrstevníci a sourozenci.

2.2. Studijní léta – Akademické gymnázium

Do deseti let chodil na základní školu v Lysé nad Labem, poté byl přijat na Akademické gymnázium na Smetanově nábřeží. Studium v Praze mu umožnil otec. Rozhodl, že bude farářem a cesta k tomuto cíli vedla právě přes gymnázium. Nejvíce Hrozného bavilo studium mrtvých jazyků; latiny a řečtiny. Otec ho v tomto velmi podporoval a nabádal ho, ať se věnuje i jiným jazykům, například hebrejštině a aramejštině. A v neposlední řadě, ať svou pozornost zaměří také na dějiny starého orientu, protože tam je ukryt základ všech biblických studií. Hrozný ho uposlechl a začal se věnovat samostudiu hebrejštiny. Mezi jeho koníčky patřilo soukromé studium, Národní divadlo, tělocvična a četba. Mezi studenty založil a vedl čtenářský kroužek české a francouzské literatury. Studium na Akademickém gymnáziu nakonec nedokončil, ale odnesl si z něho základy hebrejštiny a arabštiny. V únoru roku 1896 zemřel náhle jeho otec a mladý Bedřich Hrozný musel opustit studium v Praze, aby finančně dále nezatěžoval rodinu. Spolu s ní se přestěhoval do Kolína, protože museli opustit faru v Lysé nad Labem. V Kolíně Hrozný dokončil své studium na gymnáziu.

2.3. Gymnázium v Kolíně

B. Hrozný nastoupil do poslední třídy gymnázia v Kolíně. Tento přestup pro něho nebyl lehký, ale bylo v něm i něco dobrého. Poznal zde profesora dějepisu dr. Justina Václava Práška, specialistu na dějiny starověkého Orientu. Bedřich Hrozný se u něho naučil základům asyrštiny a akkadského klínového písma. Hrozný v červnu 1897 složil maturitní zkoušku s vyznamenáním a byl přijat na evangelickou bohosloveckou fakultu ve Vídni.

2.4. Vídeňské studium

Hrozný se zapsal na dvě fakulty, teologickou a filozofickou. Bohužel nemohl studovat obě fakulty naráz a tak studium teologie opustil a začal se plně věnovat orientalistice. Na této univerzitě mohl sice studovat hebrejštinu, aramejštinu, arabštinu, etiopštinu,

egyptštinu a sanskrt a mnoho dalších jazyků u významných profesorů, kteří zde působili, ale nebylo zde jediného profesora asyriologie. Stejně tak babylónština a sumerština se zde nevyučovala. O tyto jazyky se Hrozný zajímal nejvíce, nezbývalo mu tedy nic jiného, než se opět stát samoukem. Zabýval se nejen orientální filologií, ale se stejně velkým zájmem přistupoval i k dějinám starého Orientu. Studoval tedy mimo jiné archeologii, diplomatiku, hermeneutiku i historii národů starověkého Východu. Studia dokončil 29.7. 1901 a byl promován na doktora filozofie. Pro Hrozného tím však studium nekončilo. Zažádal si o roční stipendium na univerzitu do Berlína.

2.5. Berlín, Londýn – studijní pobyt

Na podzim 1901 nastoupil na Univerzitu v Berlíně a prohluboval zde své studium klínopisu u významných odborníků, kteří zde působili. Intenzivně se zde věnoval práci s tématem významným pro pochopení staroorientálních hospodářských a sociálních dějin, šlo o studii o peněžnictví u Babyloňanů. Tato práce byla vydána ve čtvrtém svazku Delitzschovy sbírky *Beiträge zur Assyriologie* pod titulem *Zum Geldwesen der Babylonier* („Peníze u Babyloňanů“, která byla uveřejněna v roce 1902).

Skrz peníze se Hrozný dostává k zemědělství. Peníze přeci nejsou vším, Za penězi vždy leží dřina a ve staré Babylónii to byla dřina především zemědělská. A tak se Hrozný vrhl na studium mezopotamského zemědělství u Babyloňanů, Asyřanů a u jejich předchůdců žijících v ústí Eufratu a Tigridu, Sumerů. Tímto vznikala práce s názvem *Das Getriede im alten Babylonien* („Obilí ve staré Babylónii“). Hrozný na ni sháněl materiály celých dvanáct let, vydaná byla až v roce 1913. Hrozný v této knize určil ekonomický význam obilí a jejich druhy, které byly pěstovány v Mezopotámii před čtyřiceti až padesáti stoletími. Tímto dílem poukazyval na to, že Egypťané převzali názvy některých zemědělských plodin, nápojů, jídel a nástrojů zemědělských, ze stavebnictví, sochařství, tesařství i hrnčířství od Sumero-Babyloňanů.

Před tímto dílem musel Hrozný nahromadit a roztrždit spoustu materiálů. Díky tomu se dostal až do Anglie, kde byly dosud nepublikované hymny s touto tematikou. Roku 1902 dorazil na studijní pobyt v Londýně. Strávil zde dva měsíce. V britském muzeu kopíroval dosud nevydané fragmenty a srovnával je s publikovaným sumersko-babylonským textem. S nashromážděným materiálem se vrátil zpět do Berlína, kde na něm začal pracovat. Avšak přes jeho usilovnou práci, kterou zde odváděl, mu nakonec studijní pobyt v Berlíně nebyl prodloužen a Hrozný byl nucen vrátit se zpět do Vídně.

2.6. Vídeň – univerzitním knihovníkem

Hrozný nastoupil jako praktikant do vídeňské univerzitní knihovny. Působil zde až do roku 1918. První rok nedostával žádný plat, i přesto byl velmi spokojen. Roku 1909 dostal titul knihovníka a oženil se s Vlastou Hroznou, rozenou Procházkovou. Roku 1904 požádal o krátkou vědeckou dovolenou, v níž doprovázel německého badatele profesora Sellina do Orientu, jako asyriolog. Měl za úkol, hned na místě vykopávek, překládat klínopisné texty. Poznal tak vlastní archeologickou terénní činnost, která se mu později hodila při jeho vlastní expedici. Klínopisné texty, které se zde našly, Hrozný přeložil a později vydal ve „*Zprávách*“ vídeňské akademie věd.¹

Habilitoval na vídeňské univerzitě v roce 1905 a získal titul soukromého docenta. Mohl tedy vyučovat semitské jazyky a klínopis, ale bez jakéhokoli nároku na finanční ohodnocení. Po habilitaci Hrozný usiloval o místo na Karlově univerzitě, ale tam nebyla

¹ pod názvem: *Die neugefundenen Keilschrifttexte von Taannek* („Nově nalezené klínopisné texty z Taanneku“), 1905

dosud zřízena katedra orientalistiky, tudíž zůstal i nadále ve Vídni. Pro Hrozného byla tato léta velmi skromná, pracoval v knihovně, ve svém volném čase se zabýval „*Obilím*“, psal články do německých asyriologických časopisů, ovšem bez honoráře a přednášel na univerzitě, taktéž bez finančního ohodnocení.

2.7. Hrozný a Chetitě

V roce 1906 prováděl profesor H. Winckler archeologický výzkum poblíž turecké vesnice Boghazköy. Nalezl zde rozsáhlé archívy s tabulkami, které byly sice psány klínovým písmem, avšak jazykem, který byl všem dosud neznámí. Vědělo se, že jde o středisko chetitského státu, některé tabulky byly psány již známou babylónštinou. O existenci Chetitů se psalo v textech egyptských a babylonských. Podstatnou část tabulek se však nedařilo rozluštit.

Hrozný sledoval vše, co se dělo na půdě starého Orientu a velmi se zajímal o rozluštění chetitštiny. Roku 1910 byl pozván ke spolupráci na luštění a vydávání boghazköyských textů. Zhostil se tohoto úkol, ale až po tom, co dokončil svou práci „*Obilí ve staré Babylónii*“. Winckler zemřel a Hrozný byl pověřen Německou orientální společností, aby vydal všechny klínopisné texty z Bokhazköy. Uzavřel s nimi dvouletou smlouvu na zpracování několika tisíc hliněných tabulek, které Winckler vykopal. Odjel tedy na počátku roku 1914 do Istanbulu, nejen aby shromáždil a opsal všechny nápisy a připravil je tím na vydání, ale také za pokusem rozluštění klínopisných textů. Začalo se však schylovat k válce a Hrozný musel Istanbul opustit i se ženou. Neopustil ho s prázdnou, odvážel si s sebou kolem tří set opisů klínopisných tabulek.

2.8. Neznámí jazyk a jeho rozluštění

Hrozný se nesnažil rozluštit neznámé písmo, nýbrž neznámou řeč v písmu jemu už známém. Nakonec se mu tento jazyk podařilo rozluštit a to především díky své pili a soustavné práci na nových textech, jazykovým znalostem a vůli, která ho donutila nevzat se. Vědecké veřejnosti předložil výsledky své práce v listopadu roku 1915, v přednášce, která se konala v Berlíně a o měsíc později ve Vídni. Tato přednáška vyšla téhož roku v německém tisku pod názvem *Die Lösung des hethitischen Probleme* („Řešení chetitského problému“) a byla považována za základ pro další bádání v této oblasti.

Díky rozluštění chetitštiny se badatelé dozvěděli více o historii Malé Asie ve druhém tisíciletí před n. l., o vzniku chetitského státu, o třídním složení jeho obyvatelstva, dokonce i o mezinárodních vztazích, které udržovali s ostatními státy Předního Východu. Hrozný se stal zakladatelem chetitologie, nového vědního odvětví, které je dnes zastoupeno na mnoha univerzitách po celém světě. Vydávají se specializované vědecké časopisy o chetitologii a pořádají se mezinárodní chetitologická vědecká zasedání. Provedlo se několik korektur a zpřesnění, ale základní pojetí jednotlivých gramatických kategorií, které B. Hrozný ustanovil, zůstávají nezměněna. Jeho dílo bude už navždy pevným a trvalým základem této vědní disciplíny.

2.9. I. světová válka a nezadržitelné bádání

Ani válka nezastavila Hrozného v jeho práci. Nadále pokračoval ve svém bádání, i když byl povolán do armády. Sloužil jako písař ve Vídni, což mu poskytovalo více volného času, který mohl věnovat své vědecké práci. Podařilo se mu v tuto dobu sepsat první chetitskou gramatiku doplněnou i prvním chetitským slovníkem. Vše dohromady bylo vydáno v roce 1917. Vedle luštění chetitského jazyka se Hrozný zabýval také

zařazením chetitštiny do některé jazykové skupiny. Dospěl ke správnému názoru, že chetitština patří do indoevropské jazykové skupiny. Toto tvrzení vyvolalo v dané době velký spor na vědecké půdě. Proti Hroznému vystalo mnoho odpůrců, kteří měli o indoevropské jazykové skupině jiné představy. Nakonec vyhrál Hrozný. Dnes je jeho rozluštění chetitštiny a přiřazení k indoevropským jazykům všeobecně uznáváno.

2.10. Pražská univerzita

Brzy poté, co vznikl Československý stát, byl B. Hrozný jmenován řádným profesorem klínopisného bádání a dějin starého Orientu na Karlově univerzitě. Ve Vídeňské knihovně dostal výpověď a konečně se pro něho stala vědecká práce zaměstnáním na plný úvazek. Na filozofické fakultě Karlovy univerzity buduje B. Hrozný klínopisný kabinet s knihovnou, věnuje se naplno své pedagogické činnosti, v letech 1919-1921 vydává německy psané *Keilschrifttexte aus Boghazköi* („Klínopisné texty z Boghazköy“) a roku 1922 ve francouzštině překlad „*Chetitského zákoníku*“. Významně pomohl při založení pražského Orientálního ústavu roku 1922, který se záhy stal mezinárodně uznávaným střediskem orientálního bádání. Hrozný se považuje za historika starověkého Východu, nikoli za filologa staroorientálního, jak ho vidí svět. K tomu, aby mohl probádat dějiny starověkého Východu, jak si sám přeje, musí vyrazit do terénu.

2.11. Cesty do zemí Předního východu

2.11.1. Sýrie

V letech 1924 a 1925 podnikl Hrozný výpravy do zemí Předního východu a započal zde archeologický výzkum. Byly to první československé archeologické výpravy do Orientu.

V Sýrii na pahorku poblíž vesničky Šeĥ Saad se začalo s výkopy 8. června 1924. Byly zde nalezeny pozůstatky sýpky, tři hroby a další rozlehlé budovy. Tím nejdůležitějším byly především fragmenty soch řecko-římského období. Mezi nimi bylo odkryto velké torzo okřídlené bohyně vítězství Niké. Spolu s těmito nálezy z doby římské se našly i jiné primitivnější sochy, u nichž nebylo pochyb, že jsou to výtvoři chetitské.

Po ukončení prací v Šeĥ Saadu se Hrozného skupina přesunula o něco severněji do lokality poblíž Aleppa. Dnes se pahorku, kde prováděli nové výkopy, říká Tell Erfád. Tento pahorek se nacházel poblíž vesnice s domy z nepáleného bláta a hlíny. Našli zde opět pozůstatky řeckých staveb, ale o ty se příliš nezajímali. Pod nimi bylo ukryto velké množství keramiky a terakotových sošek, které už nebyly řeckého původu, nýbrž představovaly božstva churrijsko-chetitská. Hrozného skupina zde žádné písemné památky nenalezla, ale pozdější průzkumy (především britské expedice) prokázaly, že pahorek Tell Erfád v sobě patrně skrývá starověké sídlo.

2.11.2. Turecko

Hlavní vykopávky měly začít až v Turecku. Sem jsou také zasazovány nejvýznamnější nálezy Hrozného na Předním východě. Cílem těchto vykopávek mělo být nalezení kappadockých tabulek (poprvé tyto tabulky uveřejnil Rus Goleniščev), jejichž naleziště Hrozný předpokládal v okolí Kaisarie. Kaisaria cíl jejich výpravy, je krajské město, které tehdy mělo okolo 60 tisíc obyvatel (dnes má něco málo přes milion). Cesta Hrozného ve společnosti s architektem Jaroslavem Cukrem asistentem

Českého vysokého učení technického, který byl členem jeho výpravy, započala v Bejrútu, z kterého se přeplavili do Mersinu, odtud už cestovali vlakem. Od vlaku to bylo do Kaisarie ještě dobrých 160 kilometrů. Proto museli na místo své pouti dorazit autem.

Počátky výkopů nebyly zrovna lehké, měli povolení k provádění výkopů, ale ne k pobytu v Kaisarii, když byl pobyt zajištěn, neměli komisaře, který by dohlédl nad samotnými výkopy. Zapotřebí bylo tedy hodně trpělivosti, která Hroznému rozhodně nechyběla, a aby se zabavil, začal si obhlížet terén. Od angorské vlády měl povoleno provádět výkopy na dvou pahorcích, na Hūjūktepe nacházející se poblíž vesnice Kara Hūjūk na západ od Kaisarie a na Kültepe, který ležel na severozápad od Kaisarie u zcela jiné vesnice, ale téhož jména Kara Hūjūk. Hrozný byl přesvědčen, že záhadné klínopisné tabulky ze 3. tisíciletí př.n.l., se nacházejí na jednom z oněch pahorků. Dříve než uskutečnil svou výpravu do Turecka, dostaly se mu do rukou některé z těchto tabulek, které prodávali turečtí obyvatelé blízké vesnice. Tyto tabulky obsahovaly smlouvy a dopisy asyrských obchodníků, kteří sídlili v Malé Asii. Hrozný si uvědomil, jaký mají velký historický význam. Pátrání po jejich původu ho dovedlo právě na pahorek Kültepe. První výprava do Turecka byla však záhy ukončena kvůli nespokojenosti s vládní ochranou proti Turkům, kteří byli v této době proti všem cizincům na jejich území.

2.11.3. Druhá výprava do Turecka ²

Hrozný se na jaře roku 1925 rozhodl, že se do Turecka vrátí a pokusí se znovu o výkopy na Kültepe. Na této výpravě byl jeho architektonický poradce pan architekt V. Petraš.

Cestovali stejně jako při první výpravě, nejprve lodí, potom vlakem a nakonec do Kaisarie autem. Odtud se přemístili do vesnice Kara Hūjūk, kde se usídlili po dobu výkopů. B. Hrozný popsal tuto nehostinnou vesničku takto: *„K charakteristice této turecké vsi postačí, otisknu-li zde, co o ní a o Kültepe napsal francouzský archeolog Chantre, který tam vykopával v letech 1893-4: „Na severním úpatí pahorku vznikla před nedávnem ubohá víska jako kořist nejprudší bahenní zimnice. Pobyt na pahorku Kültepe samém patří k nejúnavnějším. Úplný nedostatek stromů na tomto pahorku, tropické horko, jež tam panuje, vzduch, otrávený malárií, již vdechujeme, absolutní nedostatek pitné vody a potravin všeho druhu strávily by rychle síly a energie, i nejotužilejší, kdyby byly odkázány pouze na pomoc přilehlé mohamedské vesničky.“ Málo lákavé a přece, jak jsme i my zažili, úplně správné líčení poměrů v Kara Hōjūku!“* (Hrozný, B.: 1927, 46)

Kültepe se dá přeložit to turečtiny jako „Pahorek popele“ proto, že jeho hlína byla promíchána s popelem z města dole pohřbeného. Tento pahorek byl vysoký asi 20 metrů a byl pahorkem umělým, v Předním Orientě se nacházelo na tisíce takovýchto pahorků, *tellů*, všechny v sobě skrývaly stará osídlení. Hrozný započal své kopání rovnou ve středu pahorku, domníval se, že právě tam se nachází centrální palác nebo chrám.

Vykopávky pokračovaly měsíce, ale Hrozného domněnka byla správná, našel mohutné zdi, základy velké stavby. *„Budova tato byla orientována téměř přesně podle čtyř stran světových a měla mnoho místností. Portál se nalézal pravděpodobně na severu. Místnosti obklopovaly se tři stran veliký dlážděný dvůr; ve dvoře tomto našli jsme zbytky domků z doby řecko-římské, jejichž datum je zajištěno několika fragmenty*

² obrázky z této výpravy viz. Příloha I

terakotových sošek. Nemůže býti pochyby o tom, že domky tyto pocházejí z doby pozdější než dvůr sám. Veliká budova námi objevená stála na mohutné, nejméně 6 m vysoké terase z cihel, kamení a hlíny“ (Hrozný, B.: 1927, 63-64) Tato budova byla 62 metrů dlouhá a 58 metrů široká, její zdi byly 1,5 až 2,3 metrů silné. Dominovala městu i kraji tím, že byla postavená na terase. Podle Hrozného to bylo sídlo chetitského guvernéra města, chetitský hrad z 15. až 13. století před n. l., který byl spálený ve 12. století před n. l. severními dobyvateli, kteří zničili chetitskou říši. Dále v budově našli fragmenty různých soch a reliéfů, nesčetně nádob, mnohdy i velmi obrovských, které pocházely nejspíše z doby řecko-římské. Jediné, co se jim nepodařilo nalézt, byly klínopisné tabulky. Ty byly objeveny teprve, když zaměřili své výkopy na místo jiné, na přilehlé pozemky v okolí pahorku.

Dne 20. září 1925 začali kopat na louce Hadži Mehmedově, kde bylo později odkryto sídliště asyrských obchodníků - archiv kanešské obchodní komory, v kterém bylo objeveno asi tisíc klínopisných tabulek a fragmentů. Byly velmi blízké známým tabulkám kappadockým, které se vydal Hrozný hledat při své první výpravě do Turecka. Do těchto tabulek byly zapisovány záznamy asyrských kupců. Nápisy byly psány nejstarší formou jazyka asyrského, tudíž pocházely asi z druhého tisíciletí př.n.l..

Hrozný nakonec musel toto místo opustit. 21. listopadu 1925 odjel z Kara Hüjüku, kvůli nedostatku peněz a malárii, která si nakonec našla i jeho. Nechal za sebou chetitský hrad a metropoli asyrského panství v Malé Asii, staré město Kaneš. Později zde probíhaly další archeologické práce pod tureckým vedením, při nichž se našlo mnohem více písemného materiálu. Hroznému však právem náleží zásluha za nalezení této významné lokality.

2.12. Zpátky v Praze

Po návratu do Prahy chtěl Hrozný seznámit svět se svými poznatky a objevy, které učinil v Turecku. Roku 1926 vydává anglicky psané dílo: *A „Record office“ 4000 years old. New materials for the history of Asia Minor's Earliest Civilisation* („Nové materiály k dějinám nejstarší civilizace v Malé Asii“) a roku 1927 uveřejňuje *Rapport préliminaire sur les fouilles tchécoslovaques du Kültepe* („Předběžnou zprávu o československých vykopávkách v Kültepe“). Zároveň pořádá populárně vědecké přednášky a vychází jeho „archeologický cestopis“ *V říši pŭlměsice*. Ministr školství je pověřen vládou, aby mu vyslovil „dík a uznání“, jeho přednášky jsou přeplněné a velká uznání dostává i ze zahraničí. Není už znám jen jako rozluštitel chetitštiny, ale též jako uznávaný archeolog. V letech 1926-27 se stal z profesora B. Hrozného děkan filozofické fakulty. Roku 1928 byl hlavním zakladatelem československého orientalistického vědeckého časopisu *Archivu orientálního*, který je vydáván dodnes Orientálním ústavem Československé akademie věd. Hrozný se velmi zasloužil o mezinárodní prestiž tohoto časopisu a stál v jeho čele od počátku vydávání (1929) až téměř do konce svého života. V dubnu 1928 byl referentem na mezinárodním kongresu jazykovědců v Haagu, v květnu toho roku vystoupil na mezinárodním kongresu etruskologů ve Florencii a Bologni, v listopadu 1929 vedl přednášky na univerzitách v Krakově a Kodani. Na univerzitách v Oslu, Paříži a Sofii mu jsou uděleny čestné doktoráty. Hrozný se stal známým a uznávaným po celém světě.

2.13. Hieroglyfické písmo

Díky Hroznému a jeho rozluštění chetitštiny, se celému světu naskytl pohled na tento prastarý národ. Otevřela se druhá část boghazköyského archivu a tím tu vznikla příležitost

přečíst si zákoníky a soudní rozsudky, náboženské knihy, předpisy pro dvorní ceremoniáře, příručky pro výcvik koní, lékařské spisy, vojenské reglementy a daňové záznamy samotných Chetitů. Později i básně a malé literární práce. Stále tu ale zůstávaly památky, které byly zahaleny tajemstvím. Mezi nimi i hieroglyfické písmo, které se používalo především na kamenných stélách v oblasti Malé Asie a Sýrie a dosud nenalezlo svého luštitel. Tato záhada byla jako stvořená pro Hrozného. Roku 1932 se do tohoto nelehkého úkolu pustil neznaje písmo ani jazyk těchto nápisů.

Otázka rozluštění hieroglyfického písma byla velmi žádána, a tak tímto úkolem bylo pověřeno více badatelů. Hroznému přibyli kolegové, spolupracoval s Němcem H. T. Bossertem, Švýcarem E. Forrerem, Italem P. Meriggim a Američanem J. Gelbem. Každý měl svou metodu, jak přistupovat k problému hieroglyfického písma, Hrozný použil svou oblíbenou metodu kombinační a podal návrh na čtení většiny hieroglyfických znaků. Pokusil se i o interpretaci nápisů a zjistil, že tento psaný jazyk je velmi podobný klínopisné chetitštině, proto ho nazval hieroglyfickou chetitštinou.

Luštění hieroglyfických nápisů vyžadovalo jejich prověření přímo na místě, proto se Hrozný vydal roku 1934 zpět do Malé Asie na pětiměsíční cestu. Na této výpravě okopíroval 86 nápisů na skalách, stélách, oltářích a olověných destičkách roztroušených po celém Turecku. Texty, které opatřil na cestách, poskytl celé světové chetitologii. Vydal třísvazkové dílo ve francouzštině nazvané *Les inscriptions hittites hiéroglyphiques. Essai de déchiffrement* („Chetitské hieroglyfické nápisy“), které vyšlo v letech 1932-1937. První svazek obsahuje úplný seznam hieroglyfických znaků, u kterých se pokusil určit jejich význam. Nebyla to analytická studie, nýbrž se snažil o souborné zpracování všech nejdelších hieroglyfických textů. Pokusil se o fonetické čtení a překlad těchto nápisů. Nakonec byl připojen i návrh gramatiky této „hieroglyfické chetitštiny“.

Roku 1948 Hrozný napsal: „*V této knize jsem uveřejnil první mluvnici jazyka, jíž jsou tyto nápisy psány, dále jsem zjistil, že řeč „hethitských“ nápisů hieroglyfických je rovněž řečí indoevropskou, a to západoindoevropskou, ze skupiny kentum, úzce příbuznou s klínovou řečí hethitskou. V ní jsem po prvé přeložil téměř všechny (celkem asi 90) nejdůležitějších a největších nápisů hieroglyfických...Kdežto jako jméno Hethitů klínových jsem zjistil jméno Nésijci, utvořené ode jména Něšaš, jejich nejstaršího hlavního města, není nám skutečné jméno národa hieroglyfických Hethitů bohužel ještě známo.*“ (Hrozný, B.: 1948, 12) Hrozný ohlásil rozluštění hieroglyfů. Světová veřejnost tuto zprávu přijala s nadšením, s menším úspěchem jeho kolegové z mezinárodního týmu chetitologů. Správně určil, že tento jazyk je indoevropský, příbuzný s jazykem chetitským klínopisným, ale jeho čtení hieroglyfických nápisů bylo nesprávné stejně jako jeho mluvnice. Dnes je známo, že správně určil jen malou část znaků a že tyto texty nejsou označovány za hieroglyfickou chetitštinu, nýbrž luvijštinu. Přesto jeho práce byla velkým přínosem pro další bádání a jeho opisy se používají dodnes. Hrozný se o tomto nikdy nedozvěděl a zemřel s vědomím, že „chetitské“ hieroglyfy rozluštil správně.

2.14. Konec se studii chetitologickými

Po té, co vyšly „*Chetitské hieroglyfické nápisy*“, se Hrozný rozhodl, že jeho chetitologická studia jsou dokončena a je na čase zaměřit se na něco nového. Jeho velkým snem bylo napsat úplné dějiny starověkého Východu. Přípravoval se na to téměř čtyřicet let, sbíral materiály a třídil si své poznámky. Na konci roku 1935 byl připraven na svou knihu *Nejstarší dějiny Přední Asie*, která vyšla nakonec o čtrnáct let později a byla rozšířena o nejstarší dějiny Indie a Kréty. Během psaní této knihy Hrozný publikoval nesčetně svých monografií především v *Archívu orientálním*. Jeho studie, články a

rozhovory vycházely nejen česky, francouzsky, německy, rusky a anglicky, ale i španělsky, holandsky, polsky, litevsky, ukrajinsky, švédsky, lotyšsky, arménsky a turecky, tak moc byly populární a chtěné.

Hrozný také nikdy neodmítl pozvání z univerzit po celé Evropě, rád diskutoval o své práci s učiteli ze světa. Proto v roce 1935 přednášel na univerzitách a orientálních společnostech v Římě, Varšavě, Upsale, Göteborgu, Stockholmu, Oslu, Helsinkách, Liège, Bruselu, Amsterdamu, Utrechu, Leydenu a o něco později opět v Bruselu a Paříži a v Rize, Kovně a Tartu. Vrací se ještě jednou do Turecka, aby tam mohl přednášet na univerzitách v Ankaře a Cařihradě a pro veřejnost vystupuje také v Kayseri. Tuto přednášku absolvoval jen proto, aby se mohl ještě jednou podívat na pahorek Kültepe. Byla to jeho poslední cesta do Turecka, do země starověkého Východu.

2.15. Cesta do Sovětského svazu

Do Sovětského svazu byl Hrozný pozván roku 1936. Sovětská vláda chtěla, aby se tam usídlil na delší dobu. Nabídla mu místo na katedře, kterou si zvolí a také finanční prostředky na vykopávky. Hrozný chtěl ovšem zůstat v Praze, a tak ho sovětská vláda přizvala alespoň k účasti na přednáškách na univerzitách a akademiích v Leningradě, v Moskvě a v Tbilisi. Tuto nabídku velmi rád přijal a náležitě se na ni připravil i tím, že se přes léto naučil rusky, aby potom mohl své přednášky vést právě v tomto jazyce. Stejně jako v Paříži vždy přednášel francouzsky, v Londýně anglicky a v Istanbulu turecky.

Jeho přednáškové turné započalo již v roce 1936. Po dobu svého pobytu v Sovětském svazu dostal také pozvání k přednáškám na univerzitách a akademiích v ázerbájdžánském Baku, v arménském Jerevanu a v ukrajinském Kyjevě. Navštívil tedy v době mezi 7. listopadem a 21. prosincem roku 1936 pět sovětských republik. Měl možnost setkat se předními sovětskými politickými činiteli, s představiteli sovětské vědy, ale především se setkal s jejich kulturou a životním stylem.

Na popud profesora Z. Nejedlého publikoval Hrozný své zážitky, vzpomínky a dojmy na Sovětský svaz v sérii článků *V pěti sovětských republikách* v Časopise Praha - Moskva, který nesl podtitul: revue pro kulturní a hospodářskou spolupráci ČSR a SSSR. Tato série článků měla pět pokračování a vyšla v druhém ročníku tohoto časopisu (1937-1938), později byla vytištěna jako samostatná brožura. Články o Sovětském svazu vzbudily velmi kladnou odezvu u české veřejnosti. Hrozný se v nich zabíral životem mladého sovětského státu, ocenil řešení hospodářských a sociálních problémů a pozitivně zhodnotil národní politiku Sovětského svazu. Nejvíce ho zaujal a překvapil rozmach kultury a hlavně zájem učitelů a studentů vysokých škol o jeho přednášky a diskuze na univerzitách. V závěru své reportáže obhajoval mírumilovnou politiku Sovětského svazu a kladl velký důraz na spojenecké smlouvy mezi Československou republikou a Sovětským svazem. O své návštěvě napsal: *„Ve vědeckém ohledu, smím snad říci, že jsem s výsledky své cesty velmi spokojen. Přednášel jsem v Sovětském svazu v pěti městech celkem dvanáctkrát...V Moskvě pod protektorátem lidového komisariátu osvěty RSF SR, Akademie nauk a Moskevské univerzity za účasti lidového komisaře osvěty...V Leningradě pod protektorátem Akademie nauk Sovětského svazu a Leningradské univerzity poprvé 21. listopadu za účasti asi 700, podruhé ve velké aule univerzity za účasti asi 1 000 posluchačů, přičemž asi 200 studentů muselo pro velkou přeplněnost auly odejít s nepořízenou. Uvádím úmyslně tato čísla, aby z nich bylo patrné, s jakým zájmem se přednášky tyto setkaly u sovětské veřejnosti, a hlavně u sovětské studující mládeže. Nebudu líčit ovace, jež tam byly přinášeny nově vzniklé naší vědě chetitologické. Budiž však při této příležitosti podotčeno, že velikým potleskem byla provázána vždy každá zmínka uvádějících mě rektorů nebo profesorů o sprátené demokratické republice*

Československé. Pozoroval jsem i při jiných příležitostech, že je v Sovětském svazu naše republika od uzavření obranného spolku se Sovětským svazem velice populární.“ (Zamarovský, V.: 2006, 109-110)

Hrozný byl oslněný skvělým přijetím a vřelou náklonností k němu samotnému i k republice, takže neviděl temné stránky sovětské skutečnosti. Jeho postoj ladil se současnou politikou a jeho reportáže našly porozumění u sovětských propagandistů. Hrozný o sobě ale stále tvrdil, ba dokonce o tom byl přesvědčen, že je „úplně nepolitický“. Raději se věnoval své vědě, své rodině a svým posluchačům.

2.16. Období II. světové války

Poté, co se vrátil ze Sovětského svazu, zaměřil se na otázku nejstaršího stěhování národů a na počátek indoevropské civilizace. Nemohl si však nevšimnout, i přes svou politickou nestrannost, že vzrůstá nátlak ze strany Německa. Oficiálně přerušil veškeré styky s institucemi pod nacistickou kontrolou, stále však zůstal v kontaktu se svými německými kolegy. Svou naději vložil do Sovětského svazu a srdečně ho pozdravoval v příspěvku do sborníku *„Československo Sovětskému svazu k XX. výročí“*. V květnu 1938 se rozhodl přerušit svou práci *Sur quelques rapports entre Sumer-Akkad et l’Egypte, au IV millénaire avant J.C.* („O vztazích mezi Sumerem-Akkadem a Egyptem ve IV. tisíciletí př.n.l.“) a zapojil se do boje proti fašismu a válce, napsal varování, které pak bylo otištěno v časopise *Pax*, orgánu Mezinárodní ligy kulturních pracovníků: *The Fate of Hus’ Country is the fate of Europe* („Osud Husovy vlasti je osudem Evropy!“). Po podepsání Mnichovské dohody (29. 9. 1938) se Hroznému neskytla možnost emigrovat, on však odmítl.

V roce 1939 byl zvolen rektorem Univerzity Karlovy, ale k jeho slavnostnímu uvedení do funkce již nedošlo. 17. listopadu 1939 obsadili nacisté vysoké školy a vysokoškolské koleje. Profesor B. Hrozný byl zrovna v tuto dobu ve své pracovně na právnické fakultě, kde bylo tehdy sídlo rektorátu Univerzity Karlovy. Jeho razantní zásah proti nacistickým vojákům umožnil únik před zatčením několika pronásledovaným studentům. Přesto tato bitva byla již předem prohraná a později toho dne se doslech z rozhlasu, že české vysoké školy se zavírají na tři roky. A zůstaly zavřené do konce okupace. Hrozný se rozhodl, že na podzim roku 1939 uvede svou vstupní rektorskou přednášku *O nejstarším stěhování národů a problému civilizace proto-indické*. Za místo si zvolil sál Městské knihovny, když nemohl využít sály vysokých škol. Tato přednáška měla dvojí opakování a nakonec vyšla i tiskem, přestože byla označena za silné demonstrační gesto. Svou pozornost si zasloužila i z vědeckého hlediska. Hrozný zde přednášel o pravlasti nejvýznamnějších starověkých národů, o názorech na dobu prvního stěhování národu a hlavně o památkách prastaré civilizace žijící na březích řeky Indu. Dokonce zde i předložil návrh na rozluštění písma a určení příslušnosti proto-indických národů.

2.17. Omyly v životě Bedřicha Hrozného

Za války, kdy i profesor Hroznému hrozilo nacistické pronásledování, dokončuje svou práci *Nejstarší dějiny Přední Asie, Indie a Kréty*. V tomto díle se zmínil o výsledcích všech svých dosavadních bádání, své místo zde měl i problém proto-indického písma. Podle Hrozného jsou znaky tohoto písma velmi podobné se znaky „hieroglyfické“ chetitštiny a díky této podobnosti se snažil určit několik proto-indických znaků a přečíst část textů na několika pečetích. Tento úkol byl ovšem předem odsouzen k záhubě, jak dnes víme Hrozného rozluštění hieroglyfické „chetitštiny“ bylo nesprávné, dokonce i určení, že jde o chetitštinu, bylo nesprávné. Proto-indická písma tedy zůstala pro

Hrozného záhadná, i když on si myslel opak. Tento omyl byl brzy následován dalším.

Ve čtyřicátých letech dvacátého století se zaměřil na záhadu krétských dějin, na písmo staré Kréty. Toto písmo bylo trojího druhu, jak určil Angličan A. Evans z písemných dokumentů, které na Krétě vykopal. Jde o písmo hieroglyfické, o lineární písmo staršího typu („A“) a o lineární písmo mladší („B“). Hrozný se pokusil o rozluštění písma lineárního typu B. Tento pokus naprosto selhal. „*Argumenty, které uvádí na podporu správnosti svého rozluštění, jsou ve skutečnosti vysvětlením jeho nesprávnosti: „Tyto moje pokusy“, píše v Nejstarších dějinách Přední Asie, Indie a Kréty, „jež doznaly dalšího podpoření mými předešlými pokusy o rozluštění nápisů klínospině chetitských, hieroglyficko-»chetitských« a protoindických, se podle mého názoru plně zdařily... Již od prvního okamžiku, kdy jsem se počal zabývatí nápisy krétskými, měl jsem zcela určitý dojem, že krétské písmo je příbuzné s celou řadou sousedních písem starého Orientu, s písmem hieroglyfických »Chetitů«, s písmem proto-indickým, o němž jsem ukázal, že vzniklo rovněž na západě v Přední Asii, v některých případech s babylonským písmem klínovým, dále pak s písmem sinajským, především pak s písmem foinickým a s hieroglyfickým písmem egyptským.*“ – Námí zvýrazněná slova udávají hodnoty, které do své krétské rovnice dosadil Hrozný nesprávně.“ (Zamarovský, V.: 2006, 118) M. Ventris a J. Chadwick se vyjádřili ke čtení krétských nápisů v lineárním písmu B, jak ho popsal Hrozný, ve svých „*Dokumentech v mykénské řečtině*“ (1956), Hrozného čtení je „*trapným galimatyášem chetitských a babylonských slov*“. Svůj podíl na těchto omylech nesla i doba, kdy Hrozný pracoval na svých dílech. Byl protektorát a on nemohl téměř s nikým konzultovat své objevy a svá bádání, nedostávalo se mu patřičné kritiky, a tak si myslel, že postupuje správně. Avšak žádný z těchto omylů nemůže snížit význam jeho dřívějších objevů.

2.18. Čtyřicátá a padesátá léta dvacátého století

Roku 1940 byla Hroznému nabídnuta funkce ministra školství. On ji však odmítl, ale od té doby se nemohl zbavit pocitu, že si pro něho jednoho dne přijde gestapo. Svá díla proto dokončoval ve spěchu a už ne s takovou precizností, jako kdysi. V květnu 1944 byl zasažen záchvatem mrtvice. Jeho podlomené zdraví bylo jednou z příčin, proč se, po osvobození a opětovném otevření vysokých škol, na univerzitní katedru nevrátil. Přesto se své vědecké činnosti nevzdal. Nadále publikoval, stýkal se se svými žáky a kolegy, byl pro ně rádcem i posluchačem. Kromě badatelské činnosti spolupracoval také na filmu, jehož tématem byly jeho objevy. V roce 1947 mu byla udělena státní cena za práci *Nejstarší dějiny Přední Asie, Indie a Kréty*, byla natolik populární, že vyšla v několikerém vydání v angličtině, němčině, francouzštině a v češtině.

22. dubna 1952 si zlomil nohu ve své pracovně, byl převezen nejprve do Vojenské nemocnice ve Střešovicích, a potom do státního sanatoria. Zde v listopadu 1952 byl jmenován prezidentem Klementem Gottwaldem akademikem - stal se jedním z prvních členů Československé akademie věd. Tento výraz uznání obdržel za celoživotní vědeckou práci a za příkladný postoj v nejtěžších dobách republiky. Dne 12. prosince 1952 zemřel ve státním sanatoriu v Praze. Zástupci vlády, vysokých škol, československých i zahraničních vědeckých organizací a armády se sešli 22. prosince v aule staroslavného Karolina, aby se rozloučili se zakladatelem československého klínopisného bádání, zakladatelem chetitologie jako vědní disciplíny ve světovém měřítku, univerzitním učitelem, který vychoval řadu žáků, s neúnavným badatelem, který po sobě zanechal díla nehynoucích hodnot – s profesorem Bedřichem Hrozným. Prezident Československé akademie věd profesor dr. Zdeněk Nejedlý promluvil nad jeho rakví. Chválil jeho vědeckou práci, politické postoje a pokrokový odkaz, který tu zanechal.

Hrozný nebyl zběhlí jen ve všech oblastech orientalistiky, byl to také významný archeolog a srovnávací jazykovědec. Díky němu byla vybudovaná rozsáhlá klínopisná knihovna na filozofické fakultě a zůstal tu po něm základ staroorientálních sbírek, které se později staly součástí Orientálního oddělení Národní galerie. Jeho odkaz se stal v těchto všech směrech nesmrtelným. V roce stého výročí jeho narození mu bylo uděleno jedno z největších světových uznání, jeho datum narození - 6. května 1879 - byl zařazen do světových výročí vyhlašovaných každoročně mezinárodní organizací pro výchovu, kulturu a vědu UNESCO.

2.19. Hrozného zahraniční tituly a členství

- 1930 – člen, korespondent Francouzské akademie věd a umění
- 1932 – čestný člen Královské vědecké společnosti v Kodani
- 1934 – řádný člen Ústavu etruských studií ve Florencii
- 1935 – zahraniční člen Švédské královské akademie věd
- 1937 – důstojník řádu Čestné legie ve Francii
- 1937 – čestný člen Finské vědecké společnosti
- 1945 – čestný doktorát Pařížské univerzity
- 1946 – čestný doktorát Univerzity v Oslo
- 1949 – čestný doktorát Univerzity Klimenta Archidského v Sofii

3. Bibliografie

Vědecká činnost B. Hrozného byla neobyčejně všestranná a rozsáhlá. Jeho první vědecká publikace vyšla již v roce 1902. Za svůj život napsal a vydal přes dvě stě vědeckých prací zaměřených převážně na starověkou Mezopotámii a Malou Asii. Zabýval se i starověkým Egyptem, Krétou a Indií. Ve svých publikacích se nezaměřil jen na otázky jazykové, ale i na historii a kulturu Starověkého Orientu.

Seznam prací B. Hrozného (Čihař, V.: 1-19)³:

3.1. Mezopotámie⁴ a Egypt

- *Assyriologische Miscellen*, OLZ V (1902), col. 132-142
- *Zum Geldwesen der Babylonier*, BA IV (1902), str. 546-550
- *Sumerisch-babylonische Mythen von dem Gotte Nimrat (Ninib)*. Berlin, Peiser, 1903, VII, str. 128
- *Zur Höllenfahrt der Ištar*, WZKM XVII (1905), str. 323-330
- *Vznik mythu o Leviatánovi*, Naše doba X (1903), str. 321-329, 407-415
- *Das Problem der sumerischen Dialekte und das geographische System der Sumerier*, předběžná zpráva, WZKM XX (1906), str. 281-290
- *Amanhašir – Asúšunamir*, WZKM XX (1906), str. 123-125
- *Bemerkungen zu den babylonischen Chronikem BM 26472 und BM 96152*, WZKM XXI (1907), str. 375-383
- *Ninib und Sumer*, Semitský časopis (*Revue Semitique*), ročník XVI (1908), str. 339-354, 455-465. Výňatek: Paříž 1908, č.8., str. 24
- *Sumerisch-Babylonisches*, ZA XX (1907), str. 421-430
- *Der Obelisk Manišusu's*, WZKM XXI (1907), str. 11-43
- *Das Problem der altbabylonischen Dynastien von Akkad und Kiš*, WZKM XXIII (1909), str. 191-219

---

³ Zkratky:

AAA	= Annals of Archeology and Antropology
AOP	= Archivum Orientale Pragense
AOr	= Archiv Orientální
AHDO	= Archives d'Histoire du Droit Oriental
BA	= Beiträge zur Assyriologie
CR	= Comptes Rendus des Séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres
DAWW	= Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Sien
DLZ	= Deutsche Literatur-Zeitung
ILN	= Illustrated London News
JA	= Journal Asiatique
JSOR	= Journal of Society of Oriental Research
MDOG	= Mitteilung der Deutschen Orientgesellschaft
OLZ	= Orientalistische Literaturzeitung
RA	= Revue d'Assyriologie et d'Archéologie Orientale
VČAV	= Věstník České akademie věd
WPhil.	= Wochenschrift für klassische Philologie
WZKM	= Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes
ZA	= Zeitschrift für Assyriologie

⁴ území mezi středním tokem řeky Eufrat a Tigris, osídlena Sumery, Akkády, později Asyřany a na jihu Babylónany...[Mezopotámie - wikipedia.org](http://de.wikipedia.org/wiki/Mezopotámie)

- *Das Getreide im alten Babylonien*, (předběžná zpráva), Anzeiger d. phil.-hist. Kl. d. Wiener Akad. d. Wiss., r. 1909, č. VI, str. 3
- *Über das Bier im alten Babylonien und Ägypten*, Anzeiger d. phil.-hist. Klasse d. Wiener Akad. d. Wiss., r. 1910, č. XXVI, str. 9
- *KU.KAR, iškaru und hebr. eškar*, WZKM XXV (1911), str. 318-325
- *Das Venusjahr und der elamische Kalender*, Memnon V, str. 81-98
- *Die ältesten Dynastie Babylonians*, WZKM XXVI (1912), str. 143-162
- *GÜ.GAL = Platterbse*, OLZ XVI (1913), col. 52
- *Das Getreide im alten Babylonein*. Příspěvek ke kultuře a dějinám hospodářství starého Orientu. S botanickým příspěvkem dr. Franze von Frimmela: o starověkém semenu z Orientu. Wien, Hölder, 1914, str. 217
- *Zur Bierbrauerei der alten Babylonier*, OLZ XVII (1914), col. 201-202
- *Zum ältesten sumerischen Ackerbau*, WZKM XXIX (1915), str. 367-370
- *O národě filistinském*, Národní listy, 31. července 1921
- *O egyptském králi Tutanchamoni*, Lidové Noviny, 1923, č. 175
- *O hrobce krále Tutanchamona*, Lidové Noviny, 1923, č. 178
- *Babylon, vlast astrologie*, Jubilejní ročenka Kalicha. Praha 1930, str. 53-56
- *Der babylonische Fischgott Oannes in den Keilinschriften*, AOr VII (1935), str. 1-3
- *Le nom et le caractère de Gilgameš*, CR 1938, str. 114-118
- *Sur la première dynastie de Kiš*, CR 1938, str. 360-365
- *Sur quelques rapports entre Sumer-Akkad et l'Égypte, au IV. millénaire avant J.C.*, AOr X (1938), str. 369-374
- *La charrue en Sumer-Akkad, en Égypte et en Chine*, AOr X (1938), str. 347-440, pl. XXVI-XXVIII.
- *Kultura před 6000 roky: Sumer, Akkad a Egypt ve IV. tisíciletí př. Kr.*, Národní Listy, 30. dubna 1939
- *Okolo babylonské věže*, Národní Listy, 2. června 1940
- *Vstup Přední Asie do dějin: Sumer, Akkad a Hethité*. Dějiny lidstva I. Světla východu a Hellady. Praha, Melantrich, 1940, str. 265-384
- *Sur quelques rapports entre Sumer-Akkad et l'Égypte au IV. millénaire avant J.C.*, záznamy z XX. mezinárodního kongresu orientalistů. Brusel, 5-10. září 1938 (1940), str. 131-133
- *Avant-propos a l'ouvrage de M. David, Les Dieux et le Destin en Babylonie* (Paříž, univerzitní výtisk, 1949) p. VII a VIII.

3.2. Klínopisné texty z Taanneku

- *Die Keilschrifttexte von Taannek*. Zvláštní výtisk od dr. Ernsta Sellina: Tell Taannek. Zprávy o vykopávkách v Palestině s podporou Císařské akademie věd a ministerstvem pro kulturu a školství. Vídeň 1904. DAWW, str. 113-122
- *Die neugefundenen Keilschrifttexte von Taannek*. Zvláštní výtisk od dr. Ernsta Sellina: Paběrkování v Tall Taanneku v Palestině. Vídeň 1905. DAWW, str. 36-41
- *Der Inschriftenfund von Taannek*, Mitteil. d. öster. Ver. f. Bibl. IX (1905), str. 165-166
- *Ein neues Fragment des Syllabars Sb*, ZA XIX (1905-1906), str. 367-371
- *[Zu Ungnads Übersetzung zweier Briefe von Taannek]*, dopis vložený do c.-r. publikovaný E. Sellinem, DLZ 1909, č. 43, col. 2704-2705

3.3. Klínopisná chetitština

- *Die Lösung des hethitischen Problems. Ein vorläufiger Bericht.* S úvodem od O. Webra o postoji k naší práci na klínopisných textech v Bokhazkõi a od Ed. Meyera o rozluštění chetitské řeči. MDOG, prosinec 1915, č. 56, str. 17-50
- *Objevení nové řeči indoevropské,* VČAV XXIV (1915), str. 432-434
- *Die Sprache der Hethiter, ihr Bau und ihre Zugehörigkeit zum indogermanischen Sprachstamm.* Pokus o rozluštění. Lipsko, Hinrichs, 1916, 8. XV, str. 246
- *Die Sprache der Hethiter.* Replika, WPhil. XXXIII (1916), č. 11, str. 259-262
- *Hethitische Keilschrifttexte aus Boghazkõi.* V přepisu, s překladem a komentářem. Lipsko, Hinrichs, 1919, 8. XIV, str. 245
- *O problému hethitském a o úkolech vědy staroorientální vůbec,* Nové Atheneum I (1920), str. 32-51
- *Nové úkoly orientální archeologie,* Naše doba XXVII (1920), str. 485-490
- *Über die Völker und Sprachen des alten Chatti-Landes. – Hethitische Könige.* Dva články. Lipsko, Hinrichs, 1920, str. 32
- *Un dieu nitrite Ak/hnis,* RA XVIII (1921), str. 34-36
- *Keilschrifttexte aus Boghazkõi.* 5. a 6. sešit, autograficky rozšířen. Lipsko, Hinrichs, 1921, Foliant LXXII, LXXXIV
- *Das hethitische Königspaar Tlabarnaš und Tavannanaš,* JSOR VI (1922), str. 63-73
- *Code hittite de l'Asie Mineure (vers 1350 av.J.-C.).* První část. Transkripce, francouzský překlad. Paříž, P. Geuthner, 1922, str. 162
- *Druckfehlerberichtigung zu dem Aufsätze: Das hethitische Königspaar Tlabarnas und Tavanannas,* JSOR VII (1923), str. 77-78
- *Etruskisch und die hethitischen Sprachen,* ZA XXXVIII, N. F. IV, (1928), str. 171-184
- *Hethiter und Inder,* ZA XXXVIII, N. F. IV, (1928), str. 184-185
- *Narâm-Sin et ses ennemis d'après un texte nitrite,* AOr I (1929), str. 65-76
- *Ein babylonisch-hethitisches Omen.* AOr I (1929), str. 85-86
- *Hethite rund Griechen,* AOr I (1929), str. 323-343
- *Objev neznámého písma a neznámé řeči ve Starém Orientě,* Národní listy, 25 listopadu 1929
- *Instrumental und Ablativ im Hethitischen,* Donum natalicium Schrijnen (1929), str. 367-368
- *Article The Hittites dans l'Encyclopaedia Britannica,* 14. edice, XI (1929), col. 598-608
- *O prastarém hethitském králi Anittovi z 20. stol. př. Kr.,* Národní politika č. 11, 12 ledna 1930
- *Das hethitische Mediopasivum,* Zápisy z prvního mezinárodního kongresu lingvistů v Haagu, 10-15. duben 1928 (Leiden 1930), str. 155-164
- *The Coming of the Hettites into Asia,* The Evangelical Quarterly, Edinburk, II (1930), str. 120-126
- *Deux monuments anatoliens,* AOr II (1930), str. 299
- *Le cheval chez les Hittites at les Mitanni au 11. millénaire avant J.-C.,* Figaro Artistique Illustré, únor 1931, str. 44
- *Le Hittite: Histoire et progrès du déchiffrement des textes,* AOr III (1931), str. 272-295
- *Zákoník hethitských vicekrálů.* Zdroj, č. 99, str. 215-312

3.4. Hieroglyfická „chetitština“

- *Objevení neznámé řeči v dnešní Malé Asii?*, Národní listy, příloha z 21. února 1932
- *La deuxième lettre d'Arzawa et le vrai nom des Hittites indo-européens*, JA CCXVIII (1931), str. 307-320
- *Assyriens et Hittites en Asie Mineure vers 2000 av. J.-C.*, AOr IV (1932), str. 112-117
- *Une inscription de Ras-Šamra en langue churrite*, AOr IV (1932), str. 118-129
- *Les Ioniens à Ras-Šamra*, AOr IV (1932), str. 169-178
- *The Hittite Hieroglyphic Inscriptons*, AOr IV (1932), str. 373-375
- *Les inscriptions hittites hiéroglyphiques, essai de déchiffrement*, vyhodnocování gramatiky chetitských hieroglyfických paradigmat a soupis hieroglyfů. Praha, Orientální ústav, 1933
- *Objevení nového národa indoevropského ve starém Orientě* (O hethitských národech hieroglyfických), Národní Listy, příloha č. 153, 4 června 1933
- *Meszárosüv objev neznámé řeči v dnešní Malé Asii*, Národní Listy, 8 června 1933
- *Die Entdeckung eines neuen indoeuropäischen Volkes im alten Orient*, Prager Rundschau III, č. 4 (1933), str. 266-278
- *Sur l'inscription nitrite-hiéroglyphique Carch. I, A 6*, AOr V (1933), str. 114-117
- *Les inscriptions "hittites"-hiéroglyphiques sur plomb, trouvées à Assur. Essai de déchiffrement*, AOr V (1933), str. 208-242
- *Anittas*, Tvůrcové dějin. Praha 1933, fasc. 2, str. 24-28
- *Nové objevy o pravěkých národech*, Pražský ilustrovaný zpravodaj, 1933, č. 41, str. 4
- *Inscriptions „hittites“ hiéroglyphiques de Carchemish. Essai de déchiffrement*, AOr VI (1934), str. 207-266
- *Les inscriptions hittites hiéroglyphiques. Essai de déchiffrement. II vydání: Transkripce a překlad 41 a více důležitých zápisů chetitsko hieroglyfických a komentářem*. Praha, Orientální ústav, červen 1934, str. 121-314, pl. III-XVI.
- *Les plus anciens rois et l'habitat ancien des „Hittites“ hiéroglyphiques*, AOr VI (1934), str. 399-407
- *Za nápisy tajemných Hethitů do nitra Malé Asie*. Večer, č. 289, 13. prosince 1934
- *Les inscriptions « hittites » hiéroglyphiques d'Erkelet et la divinité Marutakas*, AOr VII (1935), str. 6-7
- *O ludach i językach hetyckich*, Przegląd współczesny XIV (1935), str. 178-197
- *Les inscriptions « hittites » hiéroglyphiques de Boybeypunari at le problème de la langue paläite*, AOr VII (1935), str. 133-178
- *Trois inscriptions « hittites » hiéroglyphiques de Carchemish*, AOr VII (1935), str. 179-190
- *L'inscription « hittite » hiéroglyphique d'Adjigöl (Topada)*, AOr VII (1935), str. 488-515
- *L'inscription « hittite » hiéroglyphique de Suvasa*, AOr VII (1935), str. 516-522, pl. LXVIII-LXXV.
- *Die Inschrift von Lemnos*, Studi Etrusci IX (1935), str. 127-132, pl. XXXI.
- *Une stèle « hittite » hiéroglyphique de Kaiséri*, AOr VIII (1936), str. 1-12, pl. I-III.
- *L'inscription de Kölit Oghlu Yaila*. AOr VIII (1936), str. 13-17, pl. IV-V.
- *Les quatre autels « hittites » hieroglyphiques d'Emir Ghazi et d'Eski Kişla et les divinités Apulunas (?) et Rutas*, AOr VIII (1936), str. 171-199, pl. VIII-XXIV.

- *Les inscriptions « hittites » hiéroglyphiques de Karakuyu, Frantin, Kara Dagh et la stèle de Boghazkeui*, AOr VIII (1936) str. 200-209, pl. XXV-XXIX.
- *L'obélisque « hittite »-hiéroglyphique d'Izgin*, AOr VIII (1936), str. 273-289, pl. XXX-XXXIV.
- *Chettskie narody i jazyki*, časopis Dlja Vas, Riga, 12. prosince 1936
- *In het land van de Hettieten*, v holandském časopise, Nijmegen 1936, ročník 24, str. 49-53, 61-65
- *Sur une inscription « hittite »-hiéroglyphique*, jazykové směsi nabízené pro M. H. Pedersena 1937, str. 500-504 (s dvěmi fotografiemi)
- *Inscriptions « hittites » hiéroglyphiques des rois de Tuvana-Tyana*, AOr IX (1937), str. 217-222, pl. XXIV-XXV.
- *Les inscriptions hittites hiéroglyphiques. Essai de déchiffrement*. Tři svazkové: transkripce a překlad 45 nápisů chetitsko-hieroglyfických s komentářem. Nález z cesty do Malé Asie a Sýrie (červenec-listopad). S 90 rytinami. Praha, Orientální ústav, říjen 1937
- *O „chettskich“ ieroglifach na stelach Tel'-Amara*, Vestnik drevnej istorii I (1937), str. 24-32
- *Inscriptions « hittites » hiéroglyphiques de Nigdeh, Andaval, Ekrek et Asardjik*, AOr IX (1937), str. 407-416, pl. XXVII-XXXII.
- *Les lettres « hittites » hiéroglyphiques a-d, écrites sur plomb*, AOr X (1938), str. 35-50, pl. I-VI.
- *Ob odnoj interesnoj „chettskoj“ ieroglifičeskoj nadpisi*. Vestnik drevnej istorii I/2 (1938), str. 23-29, pl. II.
- *Chettskie narody i jazyki*. Vestnik drevnej istorii č. 2 (1938), str. 18-33
- *On an Inscription from Atchana*, Antiquarie's Journal XIX (1939), str. 35-37, pl. XIII.
- *L'inscription « hittite » hiéroglyphique Messerschmidt Corp. Insert. Hett. VIII*, AOr XI (1939), str. 1-6, pl. I-II.
- *Sur un cachet « hittite »-hiéroglyphique de Ras Shamra*, Směsice obyvatel Sýrie nabízené M. R. Dussaudem, 1939, str. 55-57
- *Sur une inscription « hittite »-hiéroglyphique d'Apamée*, Sýrie XX (1939), str. 134-135
- *Die hieroglyphische Stele von Byblos*. Pokus o rozluštění AOP XV (1946), str. 138-157
- *La stèle hieroglyphique de Byblos*. Vydala Akademie nápisů a beletrie 1945, str. 382-385
- *Sur un paragraphe du code Hittite*, AOr XVI (1948), str. 135

3.5. První československá výprava do Orientu

- *První výzkumná výprava čs. do Orientu*, Národní Listy, 6. dubna 1924
- *Ve starozákonní zemi Basan*, Národní Listy, 6. dubna 1924
- *V Kaisarii*, Národní Listy, 10. a 24. srpna 1924
- *Z mých potulek v Sýrii*, Národní Listy, 25. prosince 1924
- *Do nového roku. Několik archeologických zbožných přání*, Národní Listy, 1. ledna 1925
- *The first Czechoslovak Excavations in the Near East*, Central European Observer V (1926), č. 29, 30, str. 511-512, 527-529, 5 ilustrací
- *Bilder von der Orientexpedition Univ.-Prof. Dr. Hrozný's*, Prager Presse 1924, 34 obrázkových příloh, str. 3

- *Neue Aufnahmen von der Forschungsreise Prof. Hrozný's in den Orient*, Prager Presse 1924, 45 obrázkových příloh, str. 2
- *Bilder von der Oreintexpedition Prof. Hrozný's*, Prager Presse 1925, 5 obrázkových příloh
- *Bilder von den Ausgrabungen Prof. Hrozný's auf Kültepe in Kleinasien. – Auffindung eines Tontafelarchivs aus dem 3. Jahrtausend v. Chr.*, Prager Presse 1926, 18 obrázkových příloh, 1. května
- *Obrázky z expedice prof. Hrozného*, Panorama III, č. 4 (1926), str. 27
- *A „Rekord office“ 4000 years old. New materials for the history of Asia Minor's Earliest Civilisation*, ILN, 2. října 1926, č. 4563
- *Rapport préliminaire sur les fouilles tchécoslovaques du Kultépé*, Syrie VIII (1927), str. 1-12
- *Československé výkopy na Kültepe I-VI*, Národní Listy, 27. února, 6., 13., 27. března, 4. a 10. dubna 1927
- *V říši pŕlměsíce. Cesty a výkopy v Turecku*. s 29 původními snímky, 1 plánem a 1 mapou. V praze, J. R. Vilímek 1927, str. 91
- *Discoveries in the Land of Job*, ILN, 25. června 1927
- *On my five-months archaeological journey to Turkey and Syria*, AOr VII (1935), str. 208-210
- *Un nouveau texte juridique du Kultépé (environ 2000 av. J. C.)*, AHDO I (1937), str. 87-90
- *Über eine unveröffentlichte Urkunde vom Kültepe (ca. 2000 v. Chr.)*, Studia et documenta ad iura orientis antiqui pertinentia II 1939, str. 108-111

3.6. Přední Asie – starověká Indie a Kréta

- *Die Länder Churri und Mitanni und die ältesten Inder*, AOr I (1929), str. 91-110
- *Weiteres zu den Ländern Churri und Mitanni: das Land Mateni*, AOr I (1929), str. 252-253
- *L'invasion des Indo-Européens en Asie-Mineure vers 2000 av. J.-C.*, AOr I (1929), str. 273-299
- *L'entraînement des chevaux chez les anciens Indo-Européens d'après un texte mîtannien-hittite provenant du 14. siècle av. J.-C.*, AOr III (1931), str. 431-461
- *Sur les peuples caspiens*, AOr XI (1939), str. 203-209
- *O nejstarším stěhování národů a problému civilizace proto-indické*. Praha, Orientální ústav, nákladem rektorátu univerzity Karlovy, 1940, str. 28, pl. XXI.
- *Die älteste Völkerwanderung und die proto-indische Zivilisation. Ein Versuch die proto-indischen Inschriften von Mohendscho-Daro zu entziffern*. Praha, Orientální ústav, 1939, str. 24, pl. XXI.
- *Die älteste Geschichte Vorderasiens*. V příloze 3 mapy a mnoho ilustrací. Praha, Melantrich, 1940, str. 172
- *Protoindijskije pis'mena i ich rasšifrovka*. Vestnik drevnej istorii, č. 2, 1940, str. 15-34
- *Krétské a proto-indické nápisy rozlušřeny*. Národní listy, 18. srpna 1940, dodatek, str. 11
- *Záhady neznámých starých kultur objasněny*. Interview pro Nedělní české slovo, 6. října 1940, str. 7
- *Interview o rozlušření napsů krétských a proto-indických*, České slovo, 25. srpna 1940, str. 3
- *Doistoričeskie sudby peredne Azii*, Vestnik drevnej istorii, č. 3-4., 1940, str. 24-45

- *Le mystère de la civilisation proto-indienne dévoilée*, překlad z češtiny podle H (enri) G (régoire), zapsal J. Duchesne-Guillemin, *Le Flambeau* XXIII (1940)
- *Die älteste Geschichte Vorderasiens und Indiens*. 2. přepracování a rozšířené vydání. Praha, Melantrich, 1943
- *Nejstarší dějiny Přední Asie a Indie*. Druhé, rozšířené a přepracované vydání. Praha Melantrich, 1943
- *Inschriften und Kultur der Proto-Inder von Mohenjo-Daro und Harappa (ca. 2500-2200 v. Chr.)*. I. pokus o rozluštění. AOr XII (1941), str. 192-259
- *Inschriften und Kultur der Proto-Inder von Mohenjo-Daro und Harappa (ca. 2400-2100 v. Chr.)*. II. pokus o rozluštění. AOr XIII (1942), str. 1-102
- *Kretas und Vorgriechenlands Inschriften, Geschichte und Kultur*. I. pokus o rozluštění. AOP XIV (1943), str. 1-117
- *Pro domo*. AOr XIV (1943), str. 308-313, (Odpověď na kritiku od W. Otta k Nejstarším dějinám Přední Asie)
- Český dotisk knihy *Nejstarší dějiny Přední Asie a Indie*. Praha, Melantrich, 1945
- Německý dotisk knihy *Älteste Geschichte Vorderasiens und Indiens*. Praha, Melantrich, 1945
- *Les inscriptions crétoises*. II. esej o rozluštění. AOr XV (1946), str. 158-302
- *Histoire de l'Asie Antérieure, de l'Inde et de la Crète jusqu'au début du second millénaire*. S přílohou 77 ilustrací, 3 map a 73 fotografií. Do francouzštiny přeložil M. David. Paříž, Payot, 1947
- *Nejstarší dějiny Přední Asie, Indie a Kréty*. 3. rozšíření vydání. Praha, Melantrich, 1948
- *Les inscriptions crétoises. Essai de déchiffrement*. Francouzský překlad M. David, esej pořízená z vyučování na Karlově univerzitě a na Palackého univerzitě v Olomouci. S 18 rytinami a množstvím napodobenin v textu. Praha, Orientální ústav 1949
- *Nejstarší dějiny Přední Asie, Indie a Kréty*. 4. vydání, Praha, Melantrich, 1949

3.7. Zápisy z konferencí, přednášek, ze školy a další

- Památka na disertační práci na univerzitě ve Vídni: *Südarabische Grafitti*, 1901, nevydané. Práce vyšla v sérii publikací z archeologické expedice v jižní Arábii
- *Z prahy na kolínské gymnasium*. (Půl století střední školy v Kolíně 1872-1922.) V Kolíně 1922, str. 48-50
- Un certain nombre d'articles publiés dans le *Masarykův Naučný Slovník* 1927
- *Úkoly cíle Orientálního ústavu*, *Národní Listy* 5. a 19. června 1927
- *Das hethitische Mediopassivum*. Paradigmata provázející konferenci v Haagu, k příležitosti prvního lingvistického mezinárodního kongresu, Haag 1928
- *První mezinárodní sjezd jazykozpytců v Haagu*, *Národní Listy*, 18. dubna 1928
- *První mezinárodní sjezd etruskologický ve Florencii a v Bologni*, 1928, *Národní Listy*, 15. a 16. května 1928
- *Etruskisch und die hethitischen Sprachen*, Zápisy z prvního etruskologického mezinárodního kongresu, Florencie 1929, str. 189-191
- *Treść wykładów dra B. Hroznego*, Souhrn z konference pořádané na univerzitě v Krakově, 7. a 8. listopadu 1929
- *T. G. Masaryk and the Orient*. AOr II (1930), str. 1-2
- *Vlastní životopis v kostce*, Venkov, 1. ledna 1931, příloha, str. 4, v příloze interview s profesorem Hrozným, pořízené M. A. Barešem

- *Na universitě londýnské a pařížské* I., II., Národní Listy, dodatky z 5. a 12. dubna 1931
- *Rapport sur les conférences faites à Paris at à Londres*, AOr III (1931), str. 192-193
- *Trénování koní před čtyřmi tisíciletími*, Jezdec a chovatel I (1933), str. 4-6
- *El Hitita: Historia y Progreso del desciframiento de sus Texts*, str. 65-101. Příloha: *El Hitita Jeroglífico*, str. 103-105: *Las Lenguas y los pueblos indoeuropeos* (plus dvě barevné mapy) Kretschmer a B. Hrozný. Překlad M. Sánchez Barrado a A. Magariños. Madrid, vydavatelství Hernando, 1934. (Španělský překlad předešlých konferencí z Paříže a Londýna, s dodatky o hieroglyfické chetitštině.)
- *Bible a moderní věda*, Husův odkaz XXIV (1935), č. 1, str. 2-5 (Rozhlasová konference, 26. prosince 1934)
- *O cestě do Varšavy*, interview pro Večerník Českého Slova, 5. března 1935
- *Slavný francouzský orientalista Paul Pelliot v Praze*, Národní Listy, 10. května 1936
- Rozhovory s B. Hrozným o jeho práci publikované v ruském, ukrajinském a arménském tisku
- *Mon voyage archéologique de 1934 en Asie Mineure et l'état actuel du déchiffrement des inscriptions « hittites »-hiéroglyphiques*, Výpis z „XIX mezinárodního kongresu v orientalistice“, Řím 1935, str. 5
- *Slavný polský orientalista v Praze*, Národní Listy, 5. března 1937, č. 64
- *Besuch in fünf Sowjet-Republiken*, Prager Presse 21. ledna 1937, str. 7
- *Několik dojmů z baltických universit*, Národní Listy, dodatky, 18. března 1937
- *Par Hetiešu tautām un valodām*, Senatne un maksla II (1937), str. 5-22. Lotyšský překlad konference « Peoples et langues hittites », vydaný přesně podle F. Balodise z Rigy. Plus ilustrace
- *V pjati sovětskich respublikach*. Vestnik drevnej istorii, 1937, str. 14-23
- Interview s M. Soukupovou pro časopis Naše Republika VIII (1937), č. 4, str. 49-51
- *President Liberator Masaryk, his relation to the Orient and to the Oriental Institute of Praha*, AOr IX (1937), str. 302-306, plus portrét
- Článek věnovaný SSSR, pro sborník „Československo Sovětskému svazu k 20. výročí“. Praha 1937, str. 42-43
- *V pěti sovětských republikách*, Praha-Moskva II (1937-1938), str. 15-18, 44-47, 80-84, 124-127, 154-157
- *The Fate of Hus' Country is the fate of Europe*. Pax, Mezinárodní instituce pro jazyk a kulturu, červen 1938
- *Letošní výroční zasedání Mezinárodní komise pro duševní spolupráci*, Národní Listy, 28. července 1939, č. 202, str. 3
- *Anketa « Pan učitel »*, Nedělní list, 6. ledna 1940, příloha: Moji učitelé.
- *Své mamince na hrob! K svátku matek*. Expres, 14. května 1941 (s portrétem spisovatelovi matky)
- *Jak profesor Hrozný luští staroorientální texty*, Nový Orient I (1946), str. 13-14
- *Autobiografie krátká* s karikaturou Ad. Hoffmeistera. Československo I., duben 1946, č. 6, str. 68-70
- *Nejstarší doklady o přípravě piva lidstva vůbec. Recepty na přípravu piva v 3. tisíciletí př. Kr.*, Kvas 1946, č. 20, str. 297-304
- *Stručný přehled mých vědeckých objevů*, Svobodný zítřek č. 50, Tome III, 11. prosince 1947, str. 1-3

- *Stručný přehled mých vědeckých objevů*, Praha, Melantrich, 1948
- *Bref aperçu de mes découvertes scientifiques*. Archiv Orientální XVI (1948), str. 310-321
- *Slovesné umění v Orientě*. Slovesná věda II/1 (1949), str. 48-49

3.8. B. Hrozný a kolektiv, redakce a publikace

- *Hethitica*: Kolektivní práce vztahující se k hethitské filologii, historii a archeologii. Paříž 1922
- *Litteris*: Mezinárodní kritické recenze. Stockholm, svazek 3-7 (1926-1930)
- *Archiv Orientální*: Deník československé orientální instituce, Praha, vydávaný Orientálním ústavem, Praha. Svazek I (1929) – XVI (1948).
- *Archives d'Histoire du Droit Oriental*: vydávaný M. Jacques Pirenem, Brusel, svazek I (1937) a následující; redakce z oddělení Malé Asie.

4. Chetitština a luvijština

4.1. Rozluštění klínopisné chetitštiny

Při luštění klínopisné chetitštiny se Hrozný nejprve soustředil na místo, kde byly tabulky nalezeny. Snažil se je rozřadit podle naleziště. Předpokládal, že budou s tímto místem nějak spjata. Tabulky rozřadil do třech skupin: skupina A pocházela ze západního svahu Būjūkkale, z městské akropole, z trosk velkého paláce. Skupina B byla spjata s největší budovou v Bokhazköy, která byla později identifikována jako královský palác. Poslední skupina C se nalézala na svahu mezi akropolí a královským palácem. Hrozný se soustředil především na skupinu B, kde byly tabulky nejvíce zachovalé.

Nejprve přepisoval klínopisná slova do latinky, potom je řadil podle abecedy a vpisoval do slovníku. Význam slov však nelze jen tak odhadnout či odvodit, i když mu některá slova připadala velmi podobná a blízká jiným z indoevropských jazyků. Později sestavil další slovník, tentokrát se zaměřil na koncovky. Snažil se přijít na gramatickou formu této řeči. Nakonec se mu podařilo časovat chetitské sloveso *iiauwaar* „dělat“ v přítomném čase, které mělo stejné přípony jako staroindické *yā-*, *yāti* (jít, jet):

	Chetitsky	staroindicky
1. singulár	<i>Iiami</i>	<i>yāmi</i>
2. singulár	<i>Iiaši</i>	<i>yāsi</i>
3. singulár	<i>Iiazi</i>	<i>yāti</i>
1. plurál	<i>Iiaueni</i>	<i>yāmah</i>
2. plurál	<i>Iiaatteni</i>	<i>yātha</i>
3. plurál	<i>Iiaanzi</i>	<i>yānti</i>

To ovšem k rozluštění nestačilo, vrhl se proto úplně jiným směrem. Zaměřil se na ideogramy, které sice nemohl číst, ale znal jejich význam. V jedné větě našel klínopisný znak, který zněl v babylónštině a asyrštině *ninda* „chléb“. V zjednodušené a přepsané formě tato věta zněla: *nu NINDA⁵-an ezateni vadar-ma ekutemi*. Hrozný ji nakonec přeložil díky svým slovníkům takto: „Nyní chléb budete jísti, vodu pak budete pít.“ Překlad této věty byl odrazovým můstkem, díky kterému se podařilo Hroznému rozluštit jazyk Chetitů. (Zamarovský, V.: 2006, 75-78)

4.2. Hieroglyfické písmo

Problém hieroglyfického písma byl mnohem větší než u klínopisného. Hrozný správně určil, že tento jazyk je jazykem indoevropským a že je příbuzný s klínopisnou chetitštinou. Špatné bylo ovšem označení jazyka. Díky oné příbuznosti a textům, které byly nalezeny v Boghazköy a které byly psány jak klínopisem, tak hieroglyfickými znaky, se Hrozný domníval, že tento jazyk, je jazykem hieroglyficky píšících Chetitů. Až dlouho poté se zjistilo, že je to dialekt jazyka luvijského. Luvijština byla současníkem chetitského jazyka a nakonec ho přežila. Používala se nadále po pádu chetitské říše. Tento fakt vysvětloval, proč většina nápisů hieroglyfických byla z 9. - 8. století př. n. l., z doby po pádu chetitské říše, kdežto klínopisné texty pocházely většinou z doby jejího rozmachu, ze 17. – 13. století př. n. l.

Hrozný postupoval při luštění obdobně, jako při luštění klínopisné chetitštiny. Rozebíral jednotlivé nápisy, které okopíroval a přivezl ze své cesty po Malé Asii. Hledal

⁵ výraz *NINDA* nahrazuje klínopisný ideogram pro „chléb“

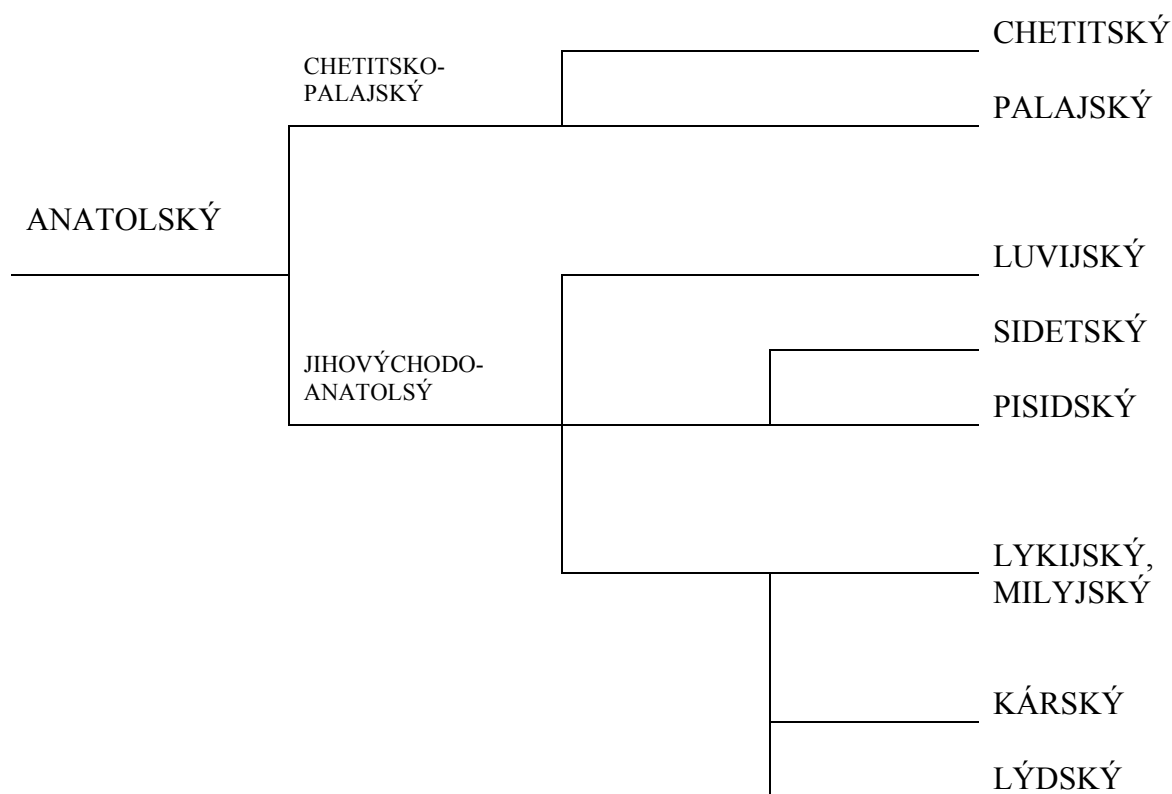
v těchto nápisech příbuzná slova s jinými indoevropskými jazyky, obzvláště s klínopisnou chetitštinou. Snažil se určit význam jednotlivých znaků a pokusil se o jejich fonetizaci. Sestavil mluvnici a seznam základních hieroglyfických znaků. Jak je napsáno výše, Hrozného fonetický zápis jednotlivých znaků, ve srovnání s dnešním, nebyl vždy správný⁶.

4.3. Luvijština

Luvijština se zachovala ve dvou formách, pojmenovaných podle způsobu psaní. Klínopisný zápis měla luvijština, kterou se psalo téměř po celém Blízkém východě, a její výpůjčky se vyskytovaly v mnoha chetitských textech. Hieroglyfické znaky se užívaly nejvíce na oficiálních královských pečetích a na význačných nápisech z kamene. Nikdy nebyly použity oba zápisy najednou. Klínopisná a hieroglyfická luvijština se od sebe trochu lišila. Nebyl to jeden stejný jazyk s rozdílnou formou psaní, ale velmi si blízké dialekty.

Luvijština patří do anatolské větve indoevropské jazykové rodiny. Nejblíže je příbuzná chetitštině, palajštině a lýdštině.

C. aan de Wiel (2001):

⁶viz. Příloha II

4.4. Hieroglyfická luvijština

Někteří vědci nazývají hieroglyfickou luvijštinu jazykem „anatolským hieroglyfickým“, kvůli území, kde se vyskytuje převážná většina nápisů v tomto jazyce. Stále se ještě setkáváme s „hieroglyfickou chetitštinou“, i když dnes víme, že hieroglyfické nápisy nejsou psány jazykem Chetitů, ale jazykem Luvijců. Až v 60. letech 20. století bylo prokázáno francouzským vědcem E. Larochem, že tento jazyk je jedním z dialektů luvijštiny.

4.4.1. Historie rozluštění

První zmínky o hieroglyfických nápisech jsou známy již z 19. století, ale větší pozornost jim byla věnována až později. V roce 1911-1914 se prováděli vykopávky v Karkamiši a v roce 1929-1931 v nedalekém Tell Ahmaru, kde byl nalezen velký počet nápisů. Otevřel se Bokhazköyský archiv, v kterém bylo přes 200 pečetí psaných hieroglyficky a klínopisem. Na těchto pečetích se vyskytovaly krátké bilingvy, klínopisná a hieroglyfická, ale většinou na nich bylo napsáno jen jméno vlastníka a to je velmi nedostačující pro rozluštění jazyka.

Největší pokrok v otázce rozluštění nastal po objevení dlouhé bilingvy v Karatepe v roce 1946. Tento nápis byl napsán hieroglyfickou luvijštinou a fěničtinou. Obsahoval asi 400 znaků a jejich čtení není dodnes konečné. E. Laroche vydal v roce 1960 systematický seznam znaků, který je základem dnešního seznamu znaků. Velká zásluha patří i P. Meriggimu, který vydal glosář a korpus nápisů. Ten obsahoval nové texty, které se používaly přes čtvrt století. V roce 1973 J. D. Hawkins, A. Morpurgo Davies a G. Neumann změnili čtení u několika stejných slabičných znaků. Tento spis potvrdil Larocheovu správnou identifikaci jazyka.

4.4.2. Hieroglyfické nápisy a způsob psaní

Hieroglyfická luvijština zažívala největší rozkvět po pádu chetitské říše. Z této doby pochází nejvíce hieroglyfických nápisů, které jsou obvykle rozděleny do skupin pojmenovaných podle států Neo-chetitských, kde byly nalezeny: Cilicia, Karkamiš, Tell Ahmar, Maraş, Malatya, Commagene, Amuq, Aleppo, Hama a Tabal. Tento hieroglyfický korpus je složený převážně z nápisů z kamene a obsahuje texty o stavebnictví, vzpomínkové a věnovací nápisy⁷. Nepsalo se pouze do kamene, používaly se i jiné materiály, například různé kovy, keramika. Psalo se i na kousky ulit, ale bohužel se dochovala jen velmi malá část z těchto zápisů. Způsob psaní byl většinou promíchaný a neměl žádná pevná pravidla. Výjimku tvořili nápisy na reliéfech, které byly obvykle psány monumentálními znaky a na rytinách, které naopak upřednostňovaly lineární formu zápisu. Texty jsou psány *boustrophedonem* „jako když orá vůl“, střídal se řádek za řádkem. Směr psaní byl určen pomocí nesymetrického znaku, obvykle obličejce, který byl na začátku řádku. Nejčastěji se začínalo nahoře zprava doleva.

---

⁷ mapa výskytu hieroglyfických nápisů viz. Příloha III

4.4.3. Znak

Hieroglyfické písmo se skládá asi z 500 znaků, některé z nich mají vícečetnou hodnotu. V písmu se objevují *logogramy*, *determinativa* a *syllabogramy* (slabičné znaky) anebo kombinace jich všech dohromady. V tomto písmu se vyskytují série znaků, logogramy nebo slabičné znaky, které mají stejnou hodnotu a jsou očíslovány podle nejfrekventovanějšího znaku. Příklad: NEG, NEG², NEG³ nebo sa, sá (sa), sà (sa), sa, sa. Určit typ znaku je velmi důležité pro následnou transliteraci.

*90 PES *ti*

Noha, č. 90, logografická hodnota: PES, 'noha' je reprezentovaná slabikou *ti*

Logogramy. V hieroglyfické soustavě znaků je známo asi kolem 225 logogramů. Logogram je znak, kterým je vyjádřeno celé jedno slovo nebo jeho náčrt. Často tento znak má obrázkovou podobu vyjadřovaného slova. Původní luvijská slova nejsou většinou známá, proto jsou vyjádřena pomocí starších sumerských slov, nebo rodným jazykem badatele. Dnes platí dohoda, že se logogramy přepisují pomocí latinských termínů psaných velkými písmeny. Používají se jen dvě zkratky, REL pro příbuzné a NEG pro negaci. Pokud logogram souhlasí s luvijským ekvivalentem, zapisuje se kurzívou, ale takovýchto logogramů je jen velmi málo.

CAPUT
'hlava'

ARHA
luv. 'arha'

REL
příbuzný

NEG₂
negace

Determinativy. Logogramy se někdy užívají k rozřídění podstatných jmen nebo sloves, které patří do nějaké specifické skupiny a jsou umístěny před nebo za slovo, kterého se to týká. Determinativy jsou přepisovány do závorek (kromě vlastních osob) velkými písmeny. Determinativy pro člověka nebo pro jméno boha jsou obvykle předem určeny, kdežto názvy zeměpisné jsou naopak post-determinovány.

(DEUS)
bůh

osoba

(REGIO)
oblast

(URBS)
město

Syllabogramy. Tyto znaky se používají pro fonetický zápis jazyka. Mohou stát samostatně jako jednoduchý vokál (V), nebo ve spojení s konsonantem CV, vícečetné je spojení CVCV. Některé znaky mají více možností mezi vokály, jsou potom

přepisovány s lomítkem, *wa/i* (wa nebo wi), *la/i/u* (la, li nebo lu). Původní slabičné hodnoty jsou u většiny znaků neznámé, proto jsou odvozené od okrajových fonů. První slabika zobrazeného slova udává slabičnou hodnotu celému znaku.

a
V

mu
CV

hara/i
CVCV

Jednotlivá slova se píše samotnými logogramy, logogramy s fonetickými doplňky nebo mohou mít plně fonetický zápis. Někdy se používá pro jedno slovo jak logogram, tak plný fonetický zápis, potom se z logogramu stává determinativ.
(Payne, A.: 2004, 2-7)

CASTRUM
Logogram

CASTRUM-sa
Log. + fonet. doplněk

(CASTRUM) ha + ra/i-ní-sa
log. + plný fonet.zápis

4.5. Text: Karkamiš A4d

Tento jednořádkový nápis byl objevený na soše boha, který sedí na trůnu. Pravděpodobně šlo o boha Atrisuhuse (duše Suhusova). Trůn je postavený na dvou lvech, kteří jsou drženi mužem s ptačí hlavou. Bůh drží ve své levé ruce sekeru a v pravé palcát, oblečen je do dlouhého roucha.

Tento památník byl nalezen během výkopů v Karkemiš (roku 1911-14), byl ale rozbit na mnoho částí. Nakonec byl restaurovaný, celý text byl zrekonstruovaný ze 17 úlomků. Bohužel krátce po sestavení textu a památníku byl opět zničen a dnes jsou jednotlivé části poztráceny.

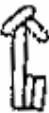

Navzdory poškození byl text nápisu snadno obnovitelný. Znaky, které chybí, jsou dokresleny tečkovanou čarou. Je to ovšem jen návrh, jak mohly vypadat.
(Payne, A.: 2004, 65)

4.5.1. Dnešní čtení

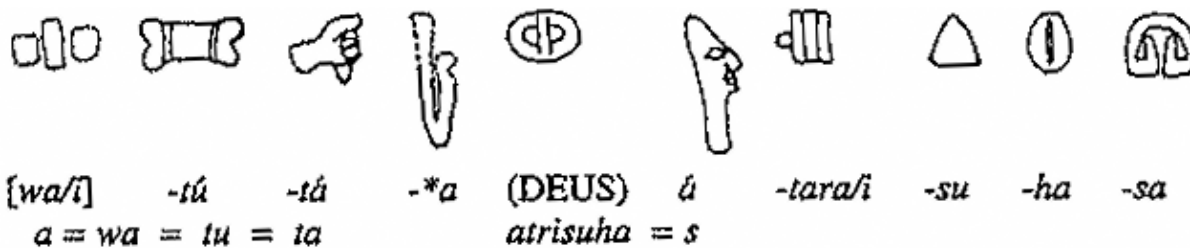
Text se skládá z krátké kletby, z odkazu na blízký portál Karkamiš A11a a z informační tabulky o Katuwasovi, králi Karkamiše v 10. nebo ranně 9. století př. n. l.

za	[-ti]	-pa	-wa/i	(DEUS)	â	-taru/i	-su	-ha
	zat = i = pa = wa				atrisuha		= Ø	
Kvůli tomu d.sg cpt.			qpt.		Atrisuhas		d.sg.	

DEUS	-ni	-za	[CUM]	-ni	ANNUS	-sa	-li	-z[a]	-n[a]
masani = (a)nza					usali(n)za = n				
Bohové d.pl.			s		každoroční	a.sg.C			

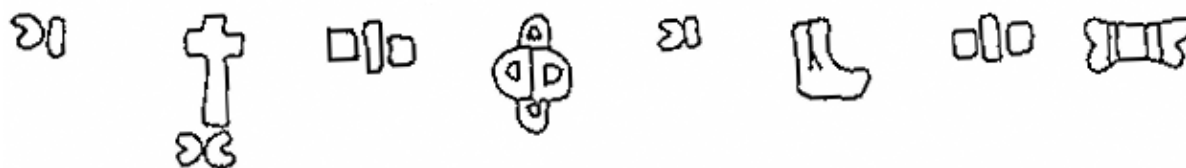
(PANIS)	tu+ra/i	-p[i]	-n[a]	BOS (ANIMAL)	2		OVIS (ANIMAL)	
turpi = n				wawi = n			tuwinzi hawi = inzi	
chléb	a.sg.C			vůl	a.sg.C	dvě	ovce	a.pl.C

REL	-[sa]	NEG _[2]	l	[DARE]	-i
kwi = s		na		piya = i	
(on) kdo	n.sg.C	ne		dává	3.sg.prs.

[wa/i] -tú -tá -*a (DEUS) ú -tara/i -su -ha -sa
 a = wa = tu = ta atrisuha = s

conj.qpt. pro něho lpt. Atristuhas n.sg.C

! "(CRUX)" wa/i -la/i/u ! PES -wa/i -tú
 wala awi = tu
 det. smrtelně adv. smí jít 3.sg.imp.

„Kvůli tomu, bohovi Atrisuhasovi s bohy, (on) kdo ne [dává] každoroční chléb, vola a dvě ovce: smí jít Atrisuhas smrtelně proti němu!”

Zkratky:

- a. akuzativ
- adv. adverbium
- conj. konjunkce
- cpt. konektivní částice
- d. dativ
- det. determinativ
- imp. imperativ
- lpt. lokativní částice
- n. nominativ
- pl. plurál
- prs. present
- qpt. citátová částice
- sg. singulár

4.5.2. Čtení podle B. Hrozného

Podle Hrozného byl obsah tohoto nápisu následovný: neznámý autor ustanovil dary určené soše boha, věnované jím, a to jeho nápoj, chléb, vola a 2 amfory?. Bůh nositel válečné sekery, reprezentovaný touto sochou, přemůže kohokoli, kdo by odnesl tyto dary.

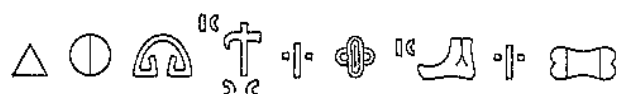
Ja-pa-va ^{dieu}*á-ve^(r)-lu-u^(?)²⁾* *na-ja* ^{de(n)(?)}*na¹⁾* *sa-li-ja-n* *tu^(r)-ná^(?)³⁾-n*

Této soše božská, bohovi, nápoj, chléb,

2 *ja*-[s?] *já^(?)* *-ā^(?)[va]*-tu-tá-pa-e ^{dieu}*á-ve^(r)*.

vola, 2 am[for]y?, kdo[koli] [od]nesl (?), tehdy socha božská,

lu-u^(?)²⁾-s *-va-lá⁵⁾* *tà-va-tu*

nositel bojovné sekery, toho (-tu-ta) zničí!

5. Závěr

Cílem této práce bylo seznámení se s profesorem Bedřichem Hrozným, s jeho publikacemi, vědeckou činností, s jeho úspěchy i s omyly.

Největším úspěchem v jeho životě bylo bezesporu rozluštění klínopisné chetitštiny a založení chetitologie, jako nové vědní disciplíny. Díky tomuto rozluštění se otevřely dějiny chetitského národa celému světu a Bedřich Hrozný se stal mezinárodně uznávaným orientalistou. O jeho správném rozluštění chetitštiny a zařazení této řeči k indoevropské jazykové rodině dnes již nikdo nepochybuje.

Problém nastal při luštění hieroglyfických znaků. Určil špatně, že jde o písmo chetitské. A jak je patrné z jeho překladu předloženého textu: Karkamiš A4d, jeho překlad hieroglyfických znaků nebyl správný. Tento omyl byl následován dalšími, ale to se Hrozný nikdy nedozvěděl. Dokonce života se domníval, že vyluštil i proto-indické písmo (harappské) a staré krétské písmo.

Dnes víme, že v rozluštění těchto písem se spletl mnohem více než u hieroglyfického písma, přesto to nesnižuje kvalitu Hrozného bádání v této oblasti. Jméno profesora Bedřicha Hrozného se bude už navždy spojovat s Chetity a s rozluštěním jejich klínového písma.

6. Prameny a použitá literatura

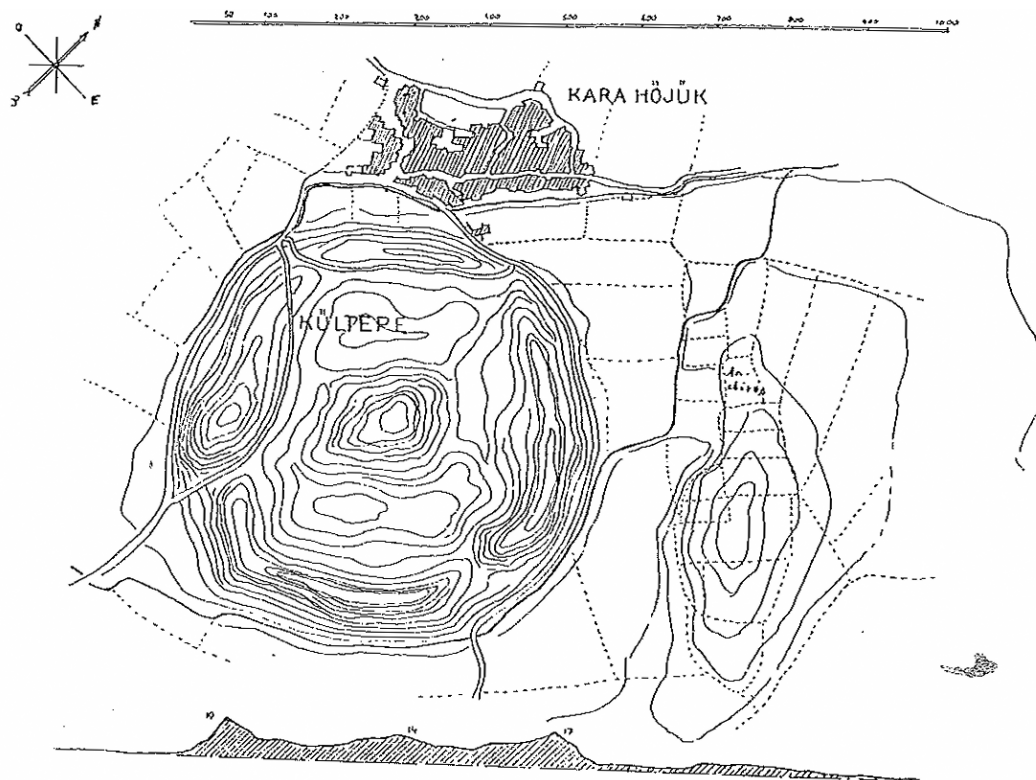
- Zamarovský, V.: *Za tajemstvím říše Chetitů*. Perfekt 2006
- Payne, A.: *Hieroglyphie Luwian*. Harrassowitz Verlag. Wiesbaden, 2004
- Čihař, V.: *Bibliographie des Travaux de Bedřich Hrozný*. Praha
- Zbavitel, D.: *Sanskrt-učební texty*. Brno, 1987
- Hrozný, B.: *Les inscriptions hittites hieroglyphiques. Essai de déchiffrement*. Orientální ústav, Praha, 1933
- Hrozný, B.: *Les inscription hittites hieroglyphiques. Essai de déchiffrement. Livrasion II*. Orientální ústav, Praha, 1934
- Hawkins, J.D.; Morpurgo-Davies, A.; Neumann, G.: *Hittite Hieroglyphs and Luwian. New evidence for the connection*. Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 1974
- Hrozný, B.: *V říši půlměsíce-Cesty a výkopy v Turecku*. J. R. Vilímek, Praha, 1927
- Hrozný, B.: *Stručný přehled mých vědeckých objevů*. Melantrich, Praha, 1948
- Hrozný, B.: *Nejstarší dějiny přední Asie, Indie a Kréty*. Melantrich, Praha, 1949
- Blažek, V.: *On the internal classification of Indo-European languages: survey*
Polabské muzeum; Muzeum Bedřicha Hrozného, vedoucí muzea O. Rašín

Webové stránky:

- <http://www.czech.cz/cz/kalendarium/zakladatel-chetitologie/>
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Chetit%C3%A9>
- <http://www.21stoleti.cz/rservice.php?akce=tisk&cislocclanku=2004082143>
- <http://www.libri.cz/databaze/orient/klinopis.php>
- <http://pm.4ip.cz/?ID=86>
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mezopot%C3%A1mie>
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Luwian>
- <http://mujweb.atlas.cz/www/barbari/luvijci.htm>

Výkopy na louce Hadži Mehmedově, v níž nalezen klínopisný archiv.

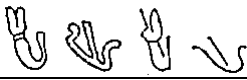
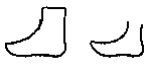

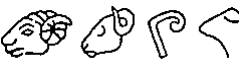

Plán Külpe, Kara Höjuku a okolí, na pravo archivní pole (kreslí arch. Petraš).

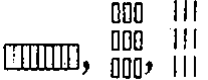

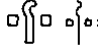
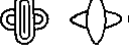

Hliněná tabuška s klínovým nápisem, nalezená čl. expedicí.

Příloha II

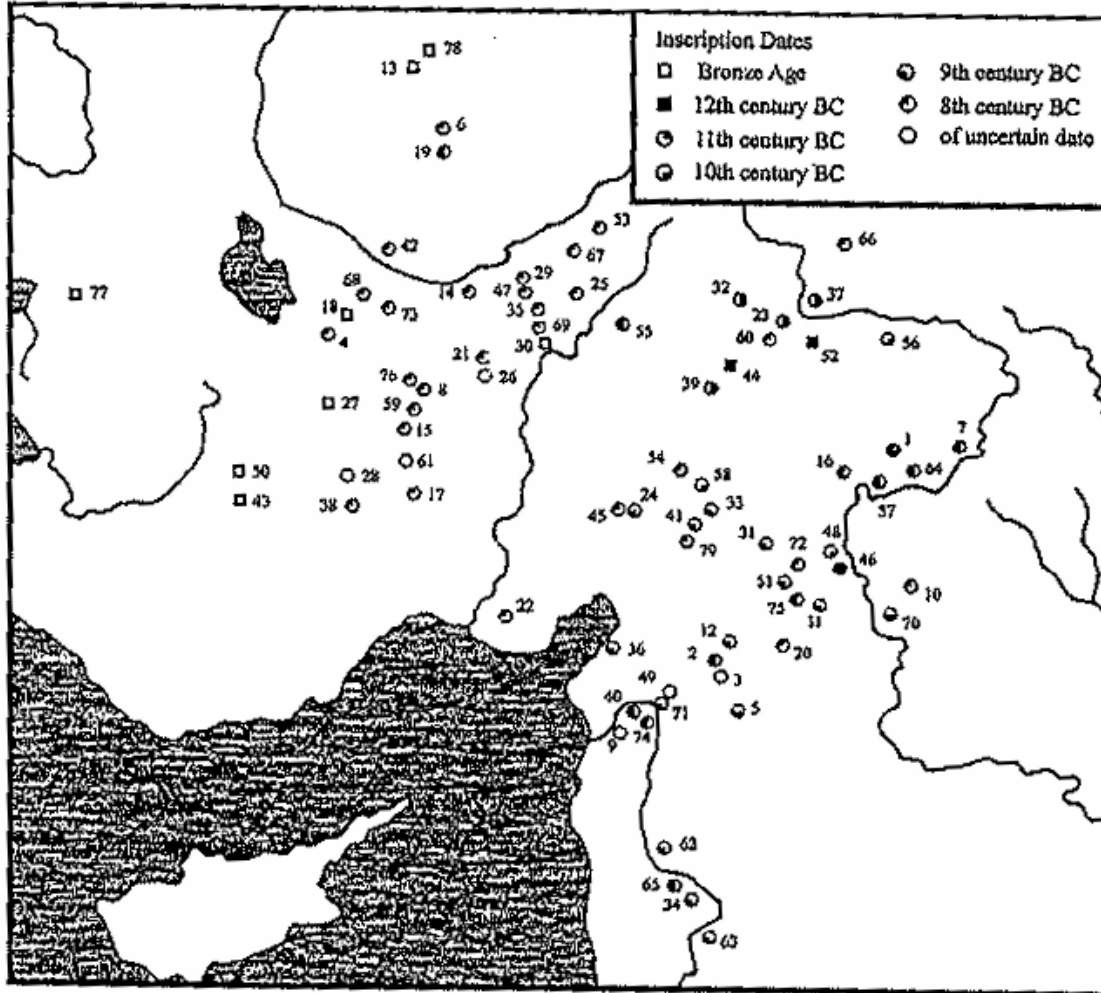
Znak	Překlad dle Bedřicha Hrozného	Překlad dle Annick Payne	Znak	Překlad dle Bedřicha Hrozného	Překlad dle Annick Payne
	á ₁	CAPUT		é	LOQUI
	á	á		^d á	(LITUUS)á / LITUUS+Á, LITUUS + á
	tá	^E TÁ, tá		ta ₂	CAPERE; tà
	mu, ná, n., ni?	na		tà, da, té(?)	PES, ti
	ta	ASINUS; ta		e ₁ ^(r)	AQUILA (AVIS ₄); ara/i
	Rutàs, [Rudàs], Runda, rú	<u>CERVUS</u> ₂ , / <u>CERVUS</u> ₃ ; rú		sà, s ₃ (?)	<u>GAZELL</u> / <u>CAPRA</u> , sà
	mu, (v) u	BOS + MI; mu		ma	ma
	je (?); vá, ve ₁ , v ₁ , ú ?	nu		sá, s ₂ (?)	si
	la	LINGUA; la		¹ la-ja	la+ra+a
	te	ta ₅ / ti ₄ (?)		a	i(^E i(a))
	ā	ia		ná	ní
	li	li		ka ^r , kar	kar
	tú	ta ₄ ; ^E li _x ?		tu	tú
	ja	NEG ₂ , ná		já	NEG ₃

	<i>pa, ba, p, b</i>	<i>pa</i>		<i>i (?)</i>	MAGNUS, ^E UR / ^E ur; <i>u</i>
	<i>i, j</i>	<i>zi (^Ezi/a)</i>		<i>ja</i>	<i>za</i>
	oddělovač slov	^E VIR ₂ ; [WORD DIVIDER]		<i>ve</i>	„3“
	<i>ve^(r)</i>	<i>tara / i</i>		<i>jé (?)</i> ; <i>và,</i> <i>vè, v², ù</i>	“4”; <i>mi</i>
	<i>s¹</i>	<i>sá</i>		<i>ka, ga, k</i> <i>(?)</i>	<i>ka</i>
	<i>va</i>	<i>wa / i</i>		<i>lá</i>	<i>la/i/u</i>
	oddělovač ideogramů	logogram marker		<i>na</i>	<i>ni</i>
	<i>ru</i>	<i>ru</i>		<i>ba, bu,</i> <i>bi</i>	<i>hi</i>
	<i>sa, su,</i> <i>šu, s¹</i>	<i>sa</i>		<i>ku, gu</i>	<i>ku</i>

Introduction

Locations of Hieroglyphic Inscriptions

1. Adiyaman	21. Çiftlik	41. Karaburçlu	61. Porsuk
2. Afrin	22. Çineköy	42. Karaburun	62. Qal'at el Mudiq
3. Ain Dara	23. Darende	43. Karadağ	63. Rostun
4. Aksaray	24. Domuztepe	44. Karahöyük	64. Samsat
5. Aleppo	25. Eğrek	45. Karatepe	65. Sheizar-Meharde
6. Alishar	26. Eğriköy	46. Karkamış	66. Şırzı
7. Ancoz	27. Emirgazi	47. Kayseri	67. Sultanhan
8. Andaval	28. Eroğli	48. Kelokli	68. Suvasa
9. Antakya	29. Erkiilet	49. Kirçoğlu	69. Tekirderbent
10. Arslantay	30. Fraktın	50. Kızıldağ	70. Tell Ahmar
11. Asmucik	31. Gaziantep	51. Körkün	71. Tell Tayinat
12. 'Azaz	32. Gürün	52. Kütükale	72. Tilsevet
13. Boğazköy	33. Hacıbobekli	53. Kululu	73. Topada
14. Bohça	34. Hamu	54. Kürtü	74. Tulcil
15. Bor	35. Hisarlık	55. Kurubel	75. Tülp
16. Boybeypınarı	36. İskenderun	56. Mılatya	76. Vellisa
17. Bulğarmaden	37. İspekçür	57. Malpınar	77. Yalburt
18. Burunkaya	38. İvriz	58. Maruş	78. Yuzulıkaya
19. Çalapverdi	39. Izgün	59. Niğde	
20. Cekke	40. Jisr el Hadid	60. Palanga	